

Quibus ita animadverti, Vae profecti prohibitioni,
 ea reddit, ne vilescat clericali ordo, si sexus, adhuc mancipati
 dominorum servitio, sacris altaris ministerijs associetur. Di-
 vini enim ministerij dignitas sexvili dictionis vilescit de de-
 corari n. debet cap. quicquid officij generalis. dist. 92. quod
 vae illustrat ex iure Romanorum, apud quos ab omni profectu
 dignitate, et officio sexus arcebat l. observare. d. ff. de offic.
 profecti, a quibus etiam n. homines, sed corpora sexus vocabantur,
 et adeo inter quadrupedes enumerabantur, et cum horum proprietas
 alii, animalium vero passim, unde cum de sexus profecti agebant, nec
 alii, sed passim dicebant l. pro herede. no. d. t. ff. de acquir. her-
 edit. quia proprietas quae ad iurivile attinebat, sexus pronibulo
 reputabant l. quod attinet. 32. ff. de reg. iur. Ex quo recte Clerici
 sexus, quos Gentilitia abiectos censebant, ut ab officijs, et
 honoribus, eos arcebat, nec pro personis, quae ad iuris effectum
 habebant, a clericali honore, et gradibus removebat. Quod
 quidam illustrat d. ex eo; non valet arguere de militia trans-
 ferri ad Clericorum cap. t. de renuntiat. sed sexus arceat a militia
 terrestri l. qui exat. 8. ff. de remilit. igitur si a militia trans-
 ferri arceat sexus, etiam a Coelesti iuste removeat.

Et Deusque pronunciet.

Valete.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Definitiones titulorum, quæ in libris V. & Decretalium continentur.

Ius Canonice est, Ius illud positivum, quod a Summis Pontificibus constitutum atque approbatum est. can. non debet. Et ibi Abb. in 3. notab. de d. lang. & affin.

Concilium est, congregatio hominum ecclesiasticorum prudentium, auctoritate Prælatorum, Procuratorum, ad tractandum omnium intentionem de rebus Ecclesie necessariis, & utilitatibus eius publicis discernentibus. can. Canonice. dist. 15.

Fides est, donum Dei, ac lumen, quo illustratus homo firmè assentit omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis per Ecclesiam credenda proponit, sive scripta illa sunt, sive non sunt. v.g. ea, quæ nobis ostendit Sacra Scriptura, scilicet. h. d. sess. 2. ubi anathemate fruitur, qui talia verba huius non susceperit.

Constitutio in genere omnes partes Iuris scripti comprehendit, sive Canonice, sive illud sit Iure Civile, ut ex cap. 6. 8. 11. & 12. de offit. stat. Specialiter vero sumpta est, Ius illud scriptum, quod Rex vel Imperator, vel Princeps constituit, vel edicit. can. Constitutio. dist. 2. l. 1. ff. eod. q. eius Principi placuit legi habet vigor. l. 1. §. 2. Principi. in fin. de iur. nat. quot. d. h. v.

Rescriptum, seu Responsivum specialiter est, Principis responsio per litteras authenticas legitime facta, sive sit Ius, ut si mandet, quatenus fiat Ius cap. licet. 12. de offic. ordin. cap. 1. de refe. sive d. Ius aliquod procedat, veluti, q. de iur. nat. ad huc audit, non rescriptum valet, si ex parte deroget Iuri l. fin. C. si contra Ius.

Privilegium, de referis. est, Summi Pontificis epistola ad litteras, vel ad beneficia ad supplicandum, & cuius rescripta cap. mandatum. 38. cap. Abbate. 20. de refe. cap. 1. cap. nonnulli. eod.

Consuetudo est, Ius quoddam non scriptum, moribus utentium introductum, habens vim legis. can. Consuetudo. dist. 1.

Populatio est, concolor, certa, et duplex Capituli, vel aliorum petitis
apud Superiorem facta, ut certa aliqua persona ad Praelaturam pro-
moveatur, ad quam ob aliquod impedimentum, vel defectum iure eligi non
potest, ut tamen Ecclesia utilis futura speret, can. Opus. dist. 61. cap. in-
notuit. 2o. de elect.

Electio est, alicuius ad dignitatem aliquam Ecclesiasticam ^{vacantem} ^{canon-}
e facta Vocatio auctoritate Superioris ^{firmata}. cap. de electis. 32.
cap. nihil. 22. de elect.

Translatio Episcoporum est, de una Ecclesia ad aliam, quae quis obtinet, si-
ve Episcopus, sive alius Praelatus exemptus, ad aliam maiorem, aucto-
ritate Summi Pontificis propter Ecclesiam necessitatem, vel evidentem utili-
tatem, translatio, seu mutatio can. mutationes. can. suas. Translatio
vix. 7. q. 1.

Calceus est, ornamentum quoddam de corpore S. Petri sumptibus Pontifi-
calis officii plenitudinem conferens cap. significasti. 3. de elect. Tunc cap.
nisi specialis S. hōitit. de aucthor. et fusu localij.

Renuntiatio qualitatis dicitur, sive hōitit. de aucthor. et fusu localij.
tamen abdicatio, seu cessio: arg. de x. m. l. si renuncia. C. de leg. 1. traditio.
diacquir. rer. domus.

Stricta, et hōitit. m. tit. de renuntiatione est, Dignitati
seu beneficii, aut officij Ecclesiastici obtenti, seu iuri, quod in eo, quibus ha-
bet spontanea, libera, et a Superiori facta demissa, seu respecta-
tione arg. de x. m. cap. super hoc. 5. de renunt.

Indicatus stricte dicitur, quicumque in Ecclesiastica habet iurisdictionem
et iurisdictionem. Abb. in cap. 2. de iudic.

Negligentia Praelati est, omnis eius, quod de iure, vel consuetudi-
ne ratione sui muneris facere debebat. can. 1. et 2. dist. 32. can. negligere.
ss. 11. et 7. can. cum iung. 13. 7. q. 3.

Ordo, sumptus pro ipsa ordinatione, seu ritu externo, quo huiusmodi
potestas, id est gradus spiritus, est Sacramentum a Christo institutum, quo quibusdam cer-
emonijs, et rebus traditur potestas spiritalis ordinatio efficiendi. Et haec
iustitia Sacramentum, vel ad ministrandum in ordine ad illud. Navarri in
man. cap. 22. n. 17.

Ordinatio

Materia est, illa instrumenta, per cuius traditione fect Ordo, v.g. Presbiteratus per calicem, et vino, et patine, et pane consecratione.

At Vero forma, sunt verba, quibus in traditione materid utitur Ordinator ita Franciscus de Victoria de Sacramento ordinis n. 229. v.g. Sacerdotij. Accipite potestatem offerendi sacrificium in Caelis pro vivis, et mortuis. In nomine Patris, et Filij, et Spiritus Sancti. Amen.

Effectus Ordinis est gratia, et character, qui dicitur, spiritualis qualitas animae signans gratiam gratum facientem, et ad gratiam disponentem, et assimilantem. Vt ex Bonaventura, et Angelus tradit Praefatus l. p. cap. h. artic. 7. n. 1.

Situa dimissio est, quilibet alicui potestas suscipiendi ordinis ab alio, quae a proprio Episcopo.

Scrutinium in huiusmodi est, quod examen per se factum ad que spectat. cap. unic. de Senect. in ordine faciendo.

Sacra Unctio est, Sacri olei materia huiusmodi delibatio, seu delibutio, secundum formam Caeli tradita. Hostiens. in sum. tit. de sacra unct. n. 2.

Confirmatio est, unctio Chrismati consecrati in fronte baptisati, facta ab Episcopo, sub praescripta verborum forma, ad audacter confitendum nomen Domini cap. unic. de Sacra unct. et 9. per frontis. eod.

Extrema unctio est sacramentum, quo de quatuor oleis consecratis ab Episcopo in certis partibus sub certa verborum forma unguent, et a morbi molestijs relevantur, ut facilius ex hoc mundo migrent, et corpora etiam, si ita expediat, sanitati restituant. cap. unic. in prin. de Sacra unct.

Sacramentum est signum, seu Sacra perfecta sacramenta, ac imitantia hominum; et ita est in visibili gratia, et visibili forma. can. Sacrificium 32. de secret. dist. 2. Quia talis est invisibilis gratia visibile signum ad usum iustificationis institutum can. nulli. circa medium. 82. l. 1. q. 1.

Signum est res quae speciebus, quae unguent sensibus, aliud aliquid a se faciens in cognitionem venire. can. Signum. de secret. dist. 2.

Bigamus est quasi duorum mulierum vir. cap. 1. de big. in ordin.

Vir bigamus, aut Digamus dicitur, cui qui successive plures legitimos habuit uxores, et a eis copulzang. cap. debitor. de big. in ordin.

Interpretativus est, quando non in re cessit verum in aliquo duplex matrimonium, sed virtualiter, seu ex intentione, veluti qui, duxit uxorem viduam,

vel repudiata. can. si quis Vidua. dist. 50.

Similitudinaris est, cuius ordinem sacro significatus, aut voto
solemni abstrictus cui aliqua strabit, et summat matrimonium, te-
cet hinc Virgo it. cap. anobis. de big. in ord. can. quotquot. 27. q. 1.

Archidiaconus est Diaconorum primus, seu eorum princeps, atq. ducens,
et Vicarius Episcopi nuncupat cap. 7. de officio Archid. dist. 1. cap. 12.
de reformat.

Archipresbiter est quasi primus, seu princeps Presbiterorum, vel
Sacerdotum, qui etiam Decanus aliquando appellatur. cap. ad hoc. de officio Ar-
chidiaconi.

Primicerius est, qui primus in choro, vel cantu absente Ar-
chipresbitero est, quod in aliquibus Ecclesiis dignitate fungitur, et honorat
cap. accessit de officio.

Dachrista dicitur, qui rebus sacris praesertim cap. unie. de officio Da-
christa. vel custos rerum sacrarum, quasi sacris stans. qui etiam de sacra-
mentis vocat. et Similiarcha. dist. cap. et can. perlectus. 3. ad thesaurum. in
fine. dist. 25.

Custos dicitur, quasi minister Dachrista glo. et sanonm. ad rubr.
de officio Custodis: ad praesentem in honore canonicis Duce Archidiaconi, et
ut pallia, et hinc etiam a stans cuncta et vasa sacra Ecclesiae in designant, et
totas, atq. vigili existat in lampadibus, et lucernis accendendis, et extinguendis. cap.
1. et 2. dist. 25.

Vicarius in genere dicitur, quicumq. Vicus alterius gerit, quod cum gestis que-
runt perinde habent, ac si a stante facta fuissent. cap. qui facit. de re. du-
xis in 6.

Directus. et prout accipit in tit. de officio. et pot. Vicar. dicitur, qui offi-
cium Ecclesiasticum, quod alteri ordinario iure spectat, ipsius nomine exercet.

Vicarius perpetuus est, qui canonicè, id est, auctoritate Episcopi, et
titulatur in aliqua Ecclesia Parochiali cui certa, et certa portione annua,
tanquam labores, et opera mercede, ex proventus ipsius Ecclesiae cap. ex parte. de
officio Vicar. cap. extirpanda. 9. qui veno. de Prob.

Temporalis Vicarius est, qui in locum alicuius ad tempus substituitur
iuxta subsistentem causam, can. de temporis. 16. q. 1.

Vicarius Episcopi dicitur, qui ab Episcopo designatur, et substituitur, ut ex mu-
nicet, suspendat, non dicat, sacramenta conferat, beneficia visitet, et corrigat, et alia

que similia exerceat, qui si ad hoc tantum deputatus fuerit; spiritualis vocat.
 cap. 1. de offic. ordin. cap. 3. de tempor. ordin. ubi. vel quia designat ad dem-
 poralia tantum, cuius administratio dicitur in iudicio, vel extra iudicium;
 Et hic temporalis tantum vocat, vel ad utrumque. Et hic generalis appo-
 llat. cap. fin. de offic. ordin. in 6. si. et. expressione temporalis, et spiritualis
 tunc simul exutus fuerit. cap. si Episcopus, et cap. si Ceteri. de Suppl. negl. Bi-
 laterorum in 6. quit. Vicarius generalis vicus ordinarij, et Episcopi gerit in tota Di-
 acesi, dicitur dicit in loco, ac territoriali, in quo suavit ipse Ordinarius; et hic
 habere dignitatem dicit, licet in eo, quod sit beneficium Ecclesiasticum, necque hinc incompati-
 bilis. Rebuffus in praxi tit. de Vicarijs Episcopos.

Vicarius vero Romanus, et delegatus est, qui in certis pro-
 cesibus, quosvis sit in illa, ubi residet Episcopus constituit.

Coadiutor dicitur, qui alteri in subsidium explendi officij causa
 adiungitur. cap. un. de lexico de xoto in 6.

Iudex delegatus dicitur, qui iurisdictionem et ius suum
 aut suo nomine, sed ab alio sibi mandatum, et alterius nomine exercet. toto
 tit. ff. de offic. eius cui mand. e. iuris.

Legatus dicitur, qui vices Pontificis in aliqua parte pro-
 vinciarum, quae cum praesente requirebat, et cui cum abesse non possit, ut in omnibus
 bus non potest, cum Reg. milit. cap. 1. et ff. de offic. Leg.

Legati a latere dicuntur, Cardinales, qui ab ipso Pontifice
 mittuntur ex Urbe, et Curia Romana ad certam Provinciam administran-
 da, vel ad negotia cum Regibus, Principibus, aut aliqua Republica tra-
 tanda.

Legati missi dicuntur, qui de latere Pontificis non mittuntur, nec enu-
 mero sunt Cardinalium, sed a sum. Pontifice speciali institutione, et
 regulariter de filio Cardinalium. cap. novit. de offic. Leg.

Legati Nati dicuntur, qui dignitati sua Ecclesiastica
 officij, et munus Legati Apostolici annexum habet. cap. si. de tit. tit.

Iudex Ordinarius dicitur, qui propria iurisdic-
 tionem habet ad eam, quae iure suo, seu iure Ecclesiastica sua Praelatorum,
 vel Magistratus, quo fungitur, non a alieno nomine exercet. l. more
 maiorum. ff. de iuris. omnium iudic. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. e. iuris.

Iudex dicitur, qui publica habet officia, et criminibus cog-
 noscendis, et iudicandi potestatem, quae iurisdictionem vulgo appellant.

Maiores est excellencia unius personae pro altera, vel etiam unius rei pro alia.

Iniuria est iniuria personae, et rebus ad tempus praesentibus, discordia in omni finita, quae in legibus dicitur sedes, vel iniuria l. postliminius. §. iniuria. ff. de capt. et postl. red. Hostiensis in sum. tit. de iniuria, et pace.

Pax est vinculum charitatis, seu amicitiae, et concordiae. cap. novit. de iudicijs.

Pactum est duorum, et plurium in id placitum consensus. Ulp. in l. i. ff. de pactis.

Pactum est prout a transactione, et tractibus dicitur, est conventio, quae fit super re certa, et gratuita, id est, animo donandi.

Transactio late sumpta est omnis actus, quo ab obligatione recedatur, et negotium aliquod inter aliquos sponte sine litis causa, sine non. cap. 2. de transact.

Specialiter sumpta est rei dubiae, et litis incertae in gratuita remissione l. i. ff. de transactionibus.

Postulatio prout in tit. de postulando sumitur, nihil aliud est quam desiderium suum, vel amici sui aliquid eius, qui iurisdictioni praesertim in iure, id est iudicis exponere, et quod actor petit, vel alterius desiderio contradicere; quod ad rem. l. i. §. 2. ff. de postulando.

Procurator dicitur, qui aliena negotia mandato Domini, vel quasi Domini gerit, et administrat. l. i. ff. de procurator.

Syndicus dicitur, qui ab universitate, Collegio, vel alterius Communitatis corpore spectat ad negotia illius tractanda, ac potestatem ad causas, et lites in iudicio prosequendas. l. i. §. quibus finit. ff. quod iuratus. Ulp. in cap. quoniam causa. de procurator.

Uxor dicitur, et quae adversus bonos mores est maioris rei impetum, qui repellitur potest. l. 2. ff. de metu causa. §. 1.

Mentis in genere dicitur in praesentibus periculis, vel futuris causa mentis turbata. l. i. ff. unde vi.

Restitutio in integrum est in praesentibus statu de restitutio, seu reductio can. fin. in fin. §. 3. vel praesentibus iuris reintegratione, sicut unusquisque sui sui in integrum recipere, perinde ac si nullum negotium gesserit. l. 2. §. si minor. §. restitutio. ff. de minor.

Arbitrarius est vir bonus ad aliquod negotium confirmandum et terminandum electus.

Arbitrarius quoque necessitate iuris, et sponte assumuntur arbitri dupliciter videlicet vel electi vel arbitratores, tam amabiles componentes partes, et sic definitur, ut si eligatur aliquis simpliciter, et sine aliquo iudicij ordine de re aliqua arbitratur, et statuat, prout equum sibi videbitur sine aliquo iuris ordine. l. societate. §. arbitratorum. ff. pro socio. ubi dicitur, quod eius arbitrium referri debet ad arbitrium boni viri.

Arbitrarius pro iudicatur, qui ita eligatur, ut de maiori parte sibi commissa, servato iuris ordine, pronunciet; et hoc proprie arbitri dicitur. l. re, non nova. C. de iudic. h. l. ff. de arbitris. ubi dicitur, quod ad instar iudicij, sed acta sunt.

Iudicium est causa discussio, quae coram iudice pro tribunali sedeute fit. cap. Honor de v. non.

Forum dicitur vocatur tribunal, cuius iurisdictioni res subijcit, cui regulariter actor, qui debeat. Honor de v. non. cap. cum sit generale. §. de foro opt.

Citatio est actus legitimus, quoque mandato iudicis, iuri ex periculis causa in iudicium vocat.

Libellus est scriptura brevis clara actoris, sive accusatoris intentione, seu tenore, quod petitur, causa petendi, et nomen actoris, ac rei, et mens. l. i. ff. de edendo.

Mutua petitio est recurrens, quae fit res vel libello actoris, vicissim aliud ab eo petit coram eodem iudice, et in eodem iudicio, etiam si alius iudex ille non sit actoris dicitur. l. si idem. §. si mutua. ff. de iuris. auth. et sequent. C. de serv. et in locut.

Litis contestatio est rei ad actoris, vel contra, actoris ad rei petitione principale, negando, vel affirmando coram iudice profecta responsio animo defendendi litem. cap. unum. de litem contestatione.

Calumnia nihil aliud est, quam alicuius in litibus perfructu, et frustratione vexatio. l. si scilicet. ff. de verb. sign. for. tit. ff. de calumniat. Sic defini pot in tit. de iuramento calumnia, de qua summo vitanda, ut tradit in rubr. hoc dicitur. Explicat deus d. Pauli de deo in can. Henri. dist. 13. ubi: propter fornicationem uniusquisque uxorem suam habeat de vitanda.

Dilatio Judicialis, de qua agitur in tit. de dilation. est
iustis temporibus intervallis, quod ad aliquos actus judiciales commo-
dus perficiendus deditur actori, vel Reo a lege, vel a iudice,
vel ex inventione partium. Abbas in cap. 1. de Dilat. n. 15. l. 1. et 2.
ff. de re iudic. cap. ut sit Romana. de appellat. cap. Pastoralis. §. cum
autem. de offic. iudic. Deleg. l. de die ff. qui satis. cogent.

Citatoria dilatio est, quae citato, sicut in iur. vocato datur
ad comparandum in iudicio. l. ad peremptorium. C. 8. cum duob. seq. ff. de iudic.
l. exoperandum. §. l. C. eod. Poth. qui simul. C. quomodo, et quando du-
dex. cap. Invenit. U. supra de offic. iudic. Deleg.

Alia dilatio deliberatoria dicitur, et est, quae datur Reo,
ut viso libello actoris seque deliberare possit, an litigare velit, vel
non. Poth. offerat. C. delicti test. arg. cap. 2. De dilat.

Probatoria dilatio est, quae lite contestata, praesertim
calumniarum iuramento datur actori ad suam inductionem, et Reo ad excep-
tionem probandam et fiduciam locorum nec capedine ubi probatio facienda est.
cap. 1. hoc die. ff. de dilat.

Executoria dilatio est, quae datur condemnato ad satisf-
faciendum. cap. quid sent. de offic. Deleg. l. 2. et 3. C. de Usuris.

Prorogatio terminum, et dilationis, nihil aliud est, quae dila-
tionis labenti nondum lapsae, extinctio. l. sed si manente ff. de precario.
l. bonorum. ff. de rata haberi.

Terminus, ut in tit. de Terminus sumuntur, dicuntur dies, seu tem-
pora, quibus iudicis iurisdictionis exercitium plane
quiescere iubentur. l. 5. ff. de Terminis.

Solemnes Termini dicuntur, quae statis diebus, et anni tempo-
ribus recurrere solent. l. 3. C. de Terminis. l. 26. §. 7. ff. de quibus caus. mai.

Exemptoria extraordinaria Termini dicuntur, quae non certa, et stabile
lege, sed pro re nata, et pro rebus occurrentibus, vel ab Imperatore, vel
a Rege, vel a Consulibus, Dictatoribus Praetoribus, aut Populo uno,
vel altero die tantum mandantur. l. sed et si. §. si feria. ff. de quibus caus.
maiores.

Causa possessionis, aut iudicium possessionis, est, in quo praesertim agit de
possessione, vel quasi, sive adigenda, sive retinenda, sive recuperanda.
cap. cum super. de causa poss. et poss. cap. 1. eod.

Causa proprietatis, seu Iudicium petitorium dicitur, in quo qualiter agit de re controversa proprietate, seu dominio, vel alio iure, etiam possessione, vel quasi, ut v.g. si ad rem venditam se esse, et de iure domini sui, etc. cap. ex super. d. de caus. prop. §. 1. §. 1. §. 2. ff. de iud. l. 1.

Possessio facti, seu actus possidendi est detentio rei corporalis, seu mobilis, seu immobilis, corpore, et animo, ac iuris adiumento. l. 1. ff. de acq. vel amit. posses. l. si quis aut. §. 1. ff. de acq.

Possessio iuris, seu iure possidendi est ius reale necessarium, et incumbendi talium rei tanquam sua, in prohibita possessione. arg. de x. ml. que universas. §. 1. §. 1. ff. de acq. posses.

Possessio iusta est que iusto titulo, veluti pignore, re accipere. l. 1. §. 1. ff. de acq. posses. Industa, que iniusto, veluti furto. Dominus alia, que iure impugnat. Titulus a causa, et titulo alio pro acquire, prohibetur.

Civitas possessio dicitur, quae in quantum retinetur, induitur. §. 1. §. 1. ff. de acq. posses.

Naturalis possessio est, que corpore, et animo simul retinetur, seu qua possidet, et usufructus, vel usus, vel habitatio, vel praedictus, vel alia iura diversa a dominio. l. 1. naturalis §. 1. ff. de acq. posses. l. 2. §. 1. ff. pro hereditate.

Proprietas, seu dominium est ius in re corporali perfecta disponendi, aut vendicandi, nisi lex, vel iudicio obstat. Vel ius sicut, et sicut disponendi de re qualibet, et arbitrari, nisi de re, vel conventioni prohibeatur. l. in re mandata §. 1. C. mandata. l. si de re. §. 1. ff. de iudicij. l. qui coactu. §. 1. §. 1. ff. ad l. Julia de vi publica.

Spoliatus dicitur, qui e cuiusque rei sive moribus, sive immovibus, corporalis, sive incorporealis possessione, vel quasi possessione iniuste, vel indebita euctus, aut ea privatus est. cap. 1. §. 1. cap. 2. §. 1. §. 2. de re sit. §. 1. spoliatorij. cap. 2. §. 1. §. 2. eod.

Dolus bonus dicitur infidus, qui hostibus in iusto bello parat. l. 1. §. 1. ff. de dolo. Malus autem est omnis caliditas, fallacia, machinatio ad circumveniendum, fallendum, decipiendum, aliter adhibendum. l. 1. §. 1. ff. de dolo.

Contumacia est inobedientia erga iudicem, Praelatum, vel alium superiorem. Hostium ius in d. r. m. hoc Tit.

Contumax litigator dicitur, qui tribus edictis, vel uno pro
tribus, quod Valgo peremptoriū appellatur, evocatus, & nulla iusta
causa impediens presentia sui facere demittit. l. contumacia. ff. de
re iudic.

Sequester dicitur, ille apud quos plures res dantur, nempe actor
& reus, eandem rem, de qua controversia est, deponerunt. l. si Modestus
in l. sequester. ff. de iur. sig. l. licet deponere. v. ff. de iur.

Hinc sequestratio duplex, alia voluntaria, necessaria ad
res. l. dicitur, quod fit de consensu partium, quod semper permissum est. l. si sit
lucrum. ff. de solut. l. si mea transfere possit. l. in test. ff. de ac.
quor. i. poss.

Necessaria est, quod fit per iudicem partibus interitis, vel ex
officio, ut quando unusque litigantium dicit se rem possidere, & penitus
sibi, nec ad manus veniat. l. de petitione iuratis partis electa. l. si
dicente; & hinc regulariter pendente lite, dante sententia est prohibita.
cum oportet iudicium ab executione inchoare, nec possit hinc durante
lite privare unum suam possessionem. cap. 2. de iur. l. ubi. l. ubi, sequen-
tiam. de sequest. poss. l. si fructum

Probatio est ostensio facta iudici rei dubii apud eos
controverfus per legitimos modos. l. quingenta. l. 2. in fine. ff. de
probatione. cap. ex literis. eod.

Probatio plena dicitur, quod plena fidei facti iudici daretur, de
qua agitur: ita ut de eundem ex iudice sententia fieret, et controverfus
finiret, nullo alio ulterius requisito. cap. 2. de probat. l. si in
elem. l. si iudiciorum. de elect. Huiusmodi est, quod fit per duos, vel
plures testes omnium exceptionum maiores, id est, eos, qui omnium hominum
opinionem reputant boni viri. cap. 2. inquit. l. si hinc sit. de probat. l. ubi
numerus. l. ff. de testibus

Semiplena probatio est, quod iudici facit fidei aliquam, sed non tantam,
ut ex ea iure moveri possit. ad hoc unum pro hac, vel illa parte sententia
sed opinione tantum ingerit: ut quod fit per unum testem omnium exceptionum ma-
iorum. l. si iuris iurandi. l. 2. C. de testibus; aut ex fama constanti, sicut testimo-
nio de veritate deponente. l. si mata. ff. de iur. l. si in cap. de iur. de testibus.

Testis est ille, qui ad fidem alicuius Res faciendarum accepit. Val. in Paratit. ad tit. de testib. et test. §. l. n. 2.

Instrumentum quodlibet sumptu dicitur omnia, quo causa instruitur, et sicut iudicium fieri potest, sive iudicium, sive hoc scribitur ad rem, et sicut quod iudicialia probatio. l. ff. de test. §. l. notio. §. instrumentorum. ff. de Verbo. Sign.

Specialiter vero sumptu instrumentum est quodlibet scriptura, quae facta sit, quae dicitur iudicium factum, et causa instruit. Delinus. Canonista in rubr. dit. de fact. instrum.

Publicum instrumentum proprie dicitur ea scriptura, quae a publica persona veluti Tabellione, vel Notario publico, debita forma facta est. Novel. 13. de instrum. cuncta, et hae, et de Tabellione cap. 1. Ex his quod dicitur in publica iudicialia, ut quod sunt apud acta, et in iudicio, auctore iudice. Quidam generalia iudicialia, ut quod sunt in tractibus a Notario, vel Tabellione extra iudicium ad id rogato. cap. 2. cap. in iudicior. de fact. instr.

Privatum instrumentum quodlibet sumptu est omnis scriptura a privata persona, non autem a Notario facta, sive hac auctoritate sit, sive non; quod alio nomine instrumentum domesticum vocatur. l. instrumenta. C. de probat. Veluti scriptura facta manu Regi, iudicis.

Privata scriptura species una est Bpochoha Graeca, seu Satiuis receptio; id est scriptura privata a creditore debitori data solita, qua creditor fatetur, se recepisse pecuniam sibi ab eo debita. l. acceptilatu. ff. de acceptil.

Altra pochoha vice versa dicitur privata scriptura, quae debitor creditori de soluti facit, et tradit. Val. in dit. de fact. instr. §. l. n. 2. sive a medio.

Syngrapha est scriptura, sive scedula, quae fit propria manu eorum, qui passunt in aliam res. Val. eod. loco.

Libellus rationum, quod est alia species instrumenti privati, dicitur ille, quae quilibet sibi sponte facit. l. rationes, et instrumenta. C. de probation.

Epistola est scriptura privata, quae alicuius alicui, vel

Socius, Socio mittit. Valens. eoz loco in ectabo.

Presumptio inquit est dictura probabilis ex certo aliquo signo proveniens ad adfirmandum rei dubia fide, seu quod alio modo ducto pro veritate habetur. Vel est anticipata de re dubia opinio ex argumntis, indicij et circumstantiis posterioribus circumstantiis plerumque convenientibus sumpta. Menoch. de presumpt. lib. 1. q. 7. n. 1.

Fictio est falsitatis in dubio pro veritate ex iusta aliqua causa assumpta, quod fit semper super aliquo certo. De veritate.

Presumptio hominis est quidam deorum in mente hominis, causatur ab aliqua dictura. Val. tit. de presumpt. 9. 2. n. 1.

Severis hominis presumptio, aut temeraria est scriptis in mente hominis causatur ex aliqua dictura non probabili, quod nihil probat. cap. inquisitioni. 22. de schol. excomm. can. brevis pastor. 6. q. 1.

Probabilis hominis presumptio, seu discreta est scriptis causatur in mente hominis ab aliqua dictura probabili, et ex his, quod maior est vehementer dicitur, et violenta, quod plene probat, et quod minus, et vehementer dicitur, quod probat semiplene. de. cap. inquisitioni. de. ff. nisi ius fama publica, aut alijs adimniculis iuncta fuerit, non tunc plene probat. cap. inquis. deo. 13. de presumpt.

Presumptio Civis est, quod in iure dicitur scripta, vel a lege approbata. In de veritate iuris tantum, et quando in iure aliquid presumitur, nihil de super dicitur, quod pro iure habetur. Ut. 2. de presumptio solutioni, per octavo ex cancellato chirographa. l. in chirographo. de. ff. de probat.

Presumptio iuris, et de iure, iuxta legem, aut canonem, et aliquid presumitur, ut super tali presumptione in forma statuat, et ex pro veritate habeat, ut presumptio, quod ob, videtur ex exhibitu sponsae, sponsa, et matrimonium. de veritate. cap. que. ff. de. infra de sponsalibus.

Iuramentum est attestatio, seu invocatio divini nominis in testimonio, ad fidem faciendam, vel promissionem firmandam. Val. in tit. de iure iur. 9. 1.

Altestatio, iuramentum est, quo aliquid affirmamus, ac si negamus esse futurum, aut futurum esse sine aliqua promissione; ut iuramentum, quod a deo fit.

Promissorium iuramentum est, quo sancte firmamus nostram
promissionem, vel sollicitationem, seu quod aliquid promittendo adhibemus
atque ita per illud intendimus nos obligare ei, cui promittimus, ad faci-
endum id, quod promittimus; et quoniam adimpleto periculis sumus cap. tua
nos. N. de iure iur.

Comminatorium est, quorum aliqua Deo ultiori subijcimus, si
non sit verum, quod iuramus, seu quod fit perpendi imprecationem, qua
nos, vel alia persona deovemus poena, et vindicta divina, si fallamus.
Ut dicitur in iudicibus ita me Deus adiuvet, ita mihi sit propitius.

Spontorium iuramentum voluntarium est, quod extra iudicium
partis parti offert. l. 1. §. 3. et alij. ff. de iure iur.

Judiciale spontorium est, quod in iudicio offert, vel offert
parti parti; nimirum actori reo, et reo actori approbante iudice. l. de
lata. C. de rebus dubijs.

Iuramentum necessarium est, quod in causa dubia a iudice
defertur reo, vel actori propter defectum plene probationis. l. admonu-
di. 31. ff. hoc tit. de iure iur.

Exceptio est actio, vel intentio exclusio agentis. l.
2. in principio. ff. de exception.

Exceptio facti est, qua reus actoris nullo iure agentis, men-
tionem excludit, n. g. cuius quis agit ex mutuo, nec unquam mutuum dedit, aut
ibi dedit explicitum est. Valens. in §. 1. n. 3. dit. de except.

Exceptio iuris est, qua reus excludit actoris ius, id est actionem,
ipso quidem iure petente, sed cuius nomine iniquus sit. Reus damnatus
reus, qui ex promissione metui, dolore malo impellente sibi facta, ad id, quod
promissum agit, metui iniqua cadente in stantibus. cap. cy dilectus. de
hui, quod vi, metuere causa fuit.

Iuris exceptiones dilatorie sunt, quae privilegia causa, et actio-
nem perimunt, sed tantum ad tempus differunt. l. ult. §. ult. et l. 3. ff. de excep.

Aliae iuris exceptiones peremptoriae vocantur, et sunt, quae ius
actoris perimunt, et elidunt, atque semper agentibus obstant. cap. 1. de
litis. §. stat. in l. 5. appellatur, et §. perpetua. in §. 1. et §. 2. ut exceptio doli
mali, metui, pacti iurata de non petendo, seu perpetui transactionis, solutionis &c.

Prescriptio, seu. Usucapio est adiectio dominij per continuationem possessionis temporis lege definita. l. 3. ff. de Usucapion.

Sententia est ipsa pronuntiatio, seu definitio iudicis sine interuentione iudicis. Valens. in dit. de sent. et re iudic. n. 2. §. 1.

Res iudicata est ipsa causa mota, quae sine interuentione pronuntiatione iudicis accipit, vel ad solutionem, vel ad damnationem. l. 1. ff. de re iudicata.

Sententia definitiva est, quae prae iudicis causa, seu interuentione definit, ac terminat, absolvendo vel damnando. dic. 1. ff. de re iudic. glof. in Clem. 2. de quest. posses. et fruct.

Interlocutoria proprie dicitur, quod inter prae iudicis causa super aliquo incidente, vel emergenti profertur. glof. in Clem. 1. de quest. posses. Maranta in spec. iudic. p. 6. dit. de sent. n. 2. vel alibi, et videtur. Definiri pot. quod sit pronuntiatio iudicis facta ad aliqui articuli expeditionem. Ut ait Valens loco proximo ut. n. 6. in fine. Vel alibi, et breuiter, omne iudicium dicitur, dicitur interlocutoria. =

Idem interlocutoria alia est mota interlocutoria, et haec est, quod neq. instantia, neq. negotio prae iudicis, et in articulo substantiali negotij prae iudicis sine imponit, sed quae quoad id, super quo fertur, non patet prae iudicis irremediabile, nec quantum ex se facit cessare officium iudicis, sed pot. ab eo de iudice reuocari. Maranta dic. p. 6. in vbo, et demum fertur. §. de iudic. §. 1. iudicij a n. 22. usq. ad 25.

Interlocutoria vi definitio habens dicitur, quae quoad id, super quo fertur, patet prae iudicis irremediabile per definitio, vel appellationem a definitio, et postquam non expectat alia sententia super eo, super quo lata est, neque alia prae iudicis definit, sed una p. 3. substantiali negotij prae iudicis, et post se alia expectat sententia. Maranta loco proximo est.

Appellatio est ab inferiori iudice ad superiorem facta pro uocatio ratione grauaminis illati, vel inferendi. Clem. 3. de appellat.

Protesti, id est nuntij, aut litterae dimissoriae, dicitur a iudice verbo, quod emittit, dicitur et litterae, quae a iudice a quo appellatur et transmittit ad iudicem ad quem appellatur et in testimonio, et fidei appellationis interpositae. Secundo appellat. q. 12. num. 22. l. dimissoria. l. 6. ff. de re iudic. signific. l. unica. ff. de libel. dimissor. Protesti dimissoriae sunt litterae ad iudicem appellatum directae testificantes

de appellatione coram iudice a quo, vel honestis personis in possessione, et admessa

Reverentiales sunt, qui non ob reverentiam, sed ob reverentiam superioris, ad quem appellatur, iudex a quo defertur appellationi. cap. h. eo. q. 2. l. eos. q. 2. s. super. h. C. de appellat.

Reputatorij sunt, quibus iudex a quo significat iudici ad quem se non admittit, se appellatorem. de quibus m. l. fin. s. reputatorij. C. de appellat. adiecta iusta causa cur appellatur. reverent. cap. h. q. 2. m. l. q. 2. s. de appellat. n. recip.

Relatio est iudicij inferioris de iure dubitantis ad superioris Pontificis, vel Principis, aut etiam Regis, vel Principis, transmissa, quod illud agat, quod in iudicando sequendum sit. l. c. q. 2. s. de iudic.

Pergrinans in grece dicitur, quicquid per aliena loca peregrinans proficit. Pergrinus Romanus dicitur, qui Civem Romanum non erant. C. de solemn. s. de hered. instit. l. h. eo. q. 2. s. de iudic. n. recip.

Pergrinans vero specialiter dicitur in titulo de peregrinanteibus, n. l. c. q. 2. s. de iudic. n. recip. Pergrinus dicitur, qui ad sedem Apostolicam proficit. cap. unicus. de persecuti. s. de iudic. n. recip. Pergrinus dicitur, qui ex causa peregrinationis ad limina Apostolorum, hinc ex alia, vel tradit. l. h. eo. q. 2. s. de iudic. cap. n. 2.

Negotiator est, qui operatur, ut illa res integra, immutata danda, vendendo que licet, can. ejus. v. q. 2. s. de iudic. n. recip.

Habitus clericalis dicitur, quo ex regionis usum honesti dicitur negati utuntur. arg. cap. Joannes. 7. de cler. n. recip.

Residere nihil aliud est, quam deservire. Flaminius de reservatione benefic. lib. 1. q. 10. Sic etiam residere personale, n. est aliud, quam personale debet per se prestare. Val. in tit. de cler. n. recip. s. de iudic. n. recip.

Præbenda est canonica portio, de qua portio, quod de omnium bonorum partem unam, Celestiarum, in qua sumitur, et præbetur singulis pro sua portione. cap. c. 11. de iudic. n. recip. s. de iudic. n. recip. s. de iudic. n. recip.

Præbenda etiam sumitur pro quadam fructuum perceptione a canonice, seu Canonice sumuntur, quod licet ex Ecclesia bonis, præbetur in tantum ratione officij Divini; sed pro temporali aliquo labore bene meritis, de Clero dicitur cap. fin. de Magistris. can. possessione. 161. 16. q. 1.

Canoniam, seu Canoniam proprie dicitur, in spirituale corpore pro-
veniens, quo quis recipitur in Canonicum, ad adsumitur ad tale ministere-
rii officij Clericalis, quale habent Canonici: Vel aliter, ut dicit Bo-
etus. C. in omnia ad cap. 1. de testam. n. 33. & 38. Canoniam est ipsius
Collegij Canonicoꝝ, & est hominum Celsiorum, instar Monachorum cer-
tis regulis, atq; Canonibus viventium. can. 1. & Can. nisi. dist. 56. can.
eos qui. l. q. 5.

Canoniam vero ipsius Canonicoꝝ vel munus, vel officij,
vel Vocatio, vel honor, vel status personarum Canonicoꝝ dicitur,
nautq; bona. can. si quis datus. can. ex multis. Verf. spirituum. l. q. 3.

+ Ecclesiasticum beneficium dicitur in perpetuum percipiendum factum,
quorumcumque ex bona Ecclesiastica, seu Dedicata prope aliquod officij
spirituale, auctoritate Celsiorum, Val. in 9. l. tit. de benef. & dig-
n. n. 3. divisiones omnes Beneficij videre dicit ex eod. Val. doc. hie prox. cit.

Institutio gratia sumpta est ea, quae comprehendit quantum ad provi-
sionem, seu modum, quo acquiritur beneficium, sive se electione, seu dicitur
maone sequenti, sive postulatio, seu admittione, sive nominatione, ac presen-
tatio Patroni cum restrictione regulari, sive collatio libera, sive specialis
per, sive per mutatio, ut in cap. 1. de institut.

Specialitas habet pro collatione beneficij libera, qua-
lis est ea, quae fit ad presentiam Patroni, cui dicitur, & ea, quae fit ad no-
minationem, vel mandatum alterius, vel Pontificis, aut alterius Principis Val.
in 9. l. tit. de instit. n. 2. infra.

Collatio specialis dicitur assignatio, seu cessio bene-
ficij vacantis facta ab habente potestate, quae vel libera est, & dicitur
gratuita beneficij vacantis cessio facta ab habente potestate, si quod
fit solo Jure Praelati, unde et dicitur in cap. fin. de off. Vicar. in
16. Non libera, quae fit ad presentiam, nominationem, sicut mandatum
alicuius, quod quod fit solo Jure Praelati. Val. in 9. l. tit. n. 1.

Imunda, est dispositio: hinc de immundis beneficiis, nihil aliud est, quod
deponere, l. immundae. l. de off. de verb. sig. l. dicitur. ff. de off. Canon. qui arbit. 2. l. q. 2. cap.
1. de deposito. Carr. de ben. 2. p. cap. 2.

Beneficia specialia dicuntur, quae vel ex Jure divini, vel consuetudine
statuto, aut fundatione immul obtineri, ac retineri possunt. Incompatibilia vero,

nec de iure communi, nec ex consuetudine statuto, aut fundatione simul
possunt retineri; talia sunt duo beneficia curata, duo dignitates, et
plenaq; alia personalia residencia & quirentia cap. ad hoc. 13. cap. preterea.
12. cap. cum ignoris. cap. de multa. 28. de Prebendis. Val. m. 5. 2. tit. de excess. hab.

Beneficium sufficiens dicitur, ex quo clericus pro gradu suo additione, se
suosq; familiares, parentes, fratres, et sanguineos equites, honeste
sustentare valeat, nisi aliq; augere studeat. det. ord. l. 25. cap. 1. de off.

Tractus latomodo dicitur, et prout a pacto n. distinguitur, est
duorum plurius, ut in idz placitu sensu, seu oratione, sive pariat utriusq;
obligatione, sive ex altera parte. dantur. l. 3. ff. de pactis.

Nominatus tractus dicitur, quicquid, et distinctus ab alijs
tractibus nomen habet. l. 1. §. fin. ff. de pactis.

Innominatus dicitur, qui quatuorvis nomen quale habeat, vel qu
sircumspetione, aut sircumloquutione aliqua designat, tamen in certis ali-
quid, et proprius nomen tractus n. abijt; quavis subijt causa cuiusq; sit
obligatio, puta, qui a alio alteri quippiam fecit, aut dedit. l. 7. ff. de pactis.

Tractus fidei dicitur, in quo exuberat bona fides, et in quo
potest multa iudex ex equo, et bono arbitrari, ne per illa quod ex bona fide,
ex equo, et bono alteri alteri prestare oportet, quamvis de illis nihil
sit dixerit. sequitur in §. actione, m. ff. de actione.

Tracti iuris sunt, in quibus iudex ad verba tractus adf
tinet, nec alij alteri in plus obligat, quod inq; strahentes actus e. Val
in tit. de Precario. §. vno. n. 3.

Precarium est tractus, quo alicuius rei usus petenti grati
deceditur, ad arbitrium ipsius deudentis revocandus. l. 1. §. 2. ff. de precario. cap.
fin. eodz.

Precaria seu precaria (que affines sunt precario) est qd tractus, quo ve-
luti precarium usufructus predij Christianici cedit alicui, etq; ultra vitam,
quinto quoq; anno renovandus. cap. 1. de precario. can. precaria. 10. q. 2. No-
vella. 120. §. si vero aliquis.

Immodatus est tractus nominatus, quo res aliqua gratuito alicui
utenda deceditur ad tempus finis, ac modum certis ea lege, ut eadz res in specie
reddat. §. si cui. m. ff. quibz modis re tradit oblig. l. 1. §. idz, cum. ff. de oblig. fact.

Depositum est tractus, re iuris, quo aliquid alicui custodiendum datur, seu
tradit, nulla mercede data, aut promissa. l. 1. §. de positi.

Emptio, venditio est tractus iurisdictionis, nominatus, bonae fidei
de re pro certo pretio habenda. arg. deo. m. l. no. emptio. ff. de empt. et vend.

Locatio conductio est tractus solo sensu iustus, quo aliquid utendi
fruendi, vel faciendi datur, certa mercede constituta.

Emphyteusis est tractus iuris Civili, bonae fidei, quo scriptura
a non veniente fundus aliquis alteri fruendus in plures annos, quae
decem, aut in perpetuum. vadetur, ea lege, ut eius meliorem fructificationem
que reddat sub onere annuae pensionis domino directo solvenda. Val.
m. s. 2. n. 1. tit. de Locat. et conduct.

Permutatio est tractus iuris gentium, innominatus, bonae fidei re,
et sensu iustus, in quo certa species cum alia certa specie mutatur. Val. in tit.
de rer. permut. n. 1. s. 1.

Ductus est benivolus, et libera rei immobilis, vel aequivalen-
ti ductio cum translatione viliis dominij retenta proprietate, sed directo
dominio sub onere fidelitatis, et obsequij personalis exhibendi. Val. in tit.
de feudis. s. 1. n. 2.

Cautio et securitas, qua quis redditur certus de eo, quod sibi pro-
mitet, vel debet. Val. in tit. de pignori. s. 1. n. 1.

Pignus sumptu pro ipso tractu, seu conventione, qua pignus, seu
hypotheca constituitur, est tractus, iurisdictionis nominatus, bonae fidei, quo
creditori ius in re alicuius constituitur, ut debitor ei sit tanto tutus. Val.
loco cit. n. 3. et 4. De alijs pignoris divisionibus, vide ipse Val. loc. cit.

Fideiusor talis modus dicitur, qui alterius obligationem in se suscipit,
et sua fide esse debet. l. quaevis. s. si mulier. ff. ad s. C. Velleian.

Proprie vero Fideiusor dicitur, qui per stipulationem pro alio accu-
satione se obligat. Val. in tit. de fideius. s. 1. n. 1.

Mandator dicitur, qui mandat alicui credi, vel cum aliquo tra-
hi, et non sua fide esse debet, id est, promittit se solviturum, si is, pro quo mandat,
non solvat. l. 1. s. si post creditum. ff. mandati.

Expensitor dicitur, qui pro alio per stipulationem obligat, sed itaque
et qualis liberat, et novat obligatio. Val. in die s. de pignori. n. 4.

Solutio qualitas sumitur pro omni liberatione, quo quo modo
stringat. l. solutionis. Verborum. s. 2. ff. de solut.

Specialiter vero sumitur solutio pro reali praestatione eius, q. de

betur. l. solutz. 27. et. pen. §. 203.

Donatio in gre est liberalitas, quod nullo iure cogente
exercetur. l. 1. l. 1. de donat. §. de donat. Val. tit. de donat. §. 1. n. 1.

Donatio mortis causa est, quod propter mortis suspitionem,
ita ut donator exprimat se mortis causa donare, vel alunde
ita donare. §. 1. l. 1. §. de mortis. ca. Donat.

Donatio inter vivos est, quod fit sine ulla mortis suspi-
cione ex mera liberalitate, et a mente, ac proposito, ut res
donata statim fiat accipientis, nec ulla casu ad donatorem revertatur. cap.
fin. de donationibus.

Bona bona clericorum sunt, quod vel ex successione heredita-
ria, legato, fidei commisso, donatione, aut alio quocumque titulo, dummodo
non occasione Celsid, vel beneficii clerici obveniunt. cap. Episcopi. Adue-
bz sequent. l. 2. q. 1. cap. qua nos. de testam.

Bona Celsid dicuntur, quod Celsid eiusdem ministerii esse
exata, vel destinata sunt, sive immobilia, sive mobilia, ut agri, do-
mus, silva, cetera, et alia, quod quocumque titulo, sive donationis, sive
emptionis, aut legati ad Celsid pervenerint. arg. cap. 2. de donat. Val. in
§. 1. de penalis cleric. n. 2.

Bona intuitu Celsid acquisita sunt fructus, et proventus
beneficiorum, collecti, et percipi, aliaque qualiter, quod quavis Celsid, vel
beneficij occasione clerici acquirunt. Val. eod. loco cit.

Substitutio in gre est heredi secundus gradu, vel deinceps in locum quo-
vis, institutio. Val. in §. 2. tit. de testam. et ultimis voluntatibus ubi dicitur licet omnes
divisiones substitutionis, et definitiones.

Successio ab intestato, ex eo q. qui intestatus decedat colligitur, et ad hanc
videndum Val. in §. 1. tit. de successione ab intestato. Unde intestatus dicitur suc-
cessor, qui vel omnino testamentum non fecit: vel fecit quidem, sed non iure, id est, non adhibitis
solemnitatibus a iure requisitis, vel cuius testamentum ex post facto tunc iniquum
vel factum est, aut ex cuius testamento nemo heres existeret. §. 1. inst. de hereditat.
quod ab intest. deferunt.

Sepulchrum dicitur locus sacrus, quo corpus, ossa, vel hominis sibi solent. l.
Pastor §. sepulchri. §. de sepulchro violato. Val. in tit. de Sepult. §. 1. n. 1.

Delicia curata dicitur, quod cura habet animarum tam in foro exte-
riori, quam interiori, id est, in foro poenitentiali, quod dicitur in Innocent.

in cap. dudy. delect.

Parochialis dicitur, qui habet curam animarum
in vicinia, sicut in foro penitentiali, in foro exteriori, sicut in foro iudiciali,
et quibus sine aliqua prerogativa vel jurisdictione. Val. in tit. de Paroch.
et Parochianis §. 1. n. 3.

Parochus est praecipuus, in sacra vicinia, sicut in spiritualibus
propositus; unde Parochia dicitur, quasi vicinia, et Parochiani, quasi
vicini, et incolae, sicut habitatores eiusdem sacrae viciniae. Ita Val. in
tit. de Parochianis, et Parochianis §. 1. n. 2. in fine.

Alia Parochialis Celia dicitur, curata Praefati Celia, quae
populo certis limitibus distincta, habet eam potestatem sicut penitentialis, et
est ligandi, et absolvendi, subditi. Idem nomen administrandi, id
quod ex necessitate oneris Celiae imposita. Gonzales in reg. 8. Cancell.
glos. 6. §. n. 32.

Celium Parochianum dicitur alicuius Celiae, qui intra Parochiae
limites habitat, annuo tribus manendi, ita ut si eum transfletus, in dicitur
fatione, sive audierit Divina, sive in can. 1. dist. 28. cap. 3. de regul.
iuris in 6.

Oblatio inquit nihil aliud est, quae alicuius rei in petitis spontanea lax-
gitio. Val. in tit. de decim. et Oblat. §. 1. n. 1.

Oblatio specialis dicitur, quae a Christi fidelibus de propriis, et di-
citur ad divinum cultum, vel honorem Deo, vel Celiae datur. cap. causa capensis.
13. de verb. sign. sive sit removitilis, sive immovitilis.

Decima inquit nihil aliud est, quae cuiusque rei decima pars, quae mi-
nistriis, aut Sacerdotibus Celiae persolvitur, quae detracta relinquitur noxi.
Val. in §. 2. dit. de decim. n. 1.

Decima specialis venit pro decimis Ecclesiasticis, id est decima parte
bonorum omnium movitilium, sicut iure quositorum praedictorum ministris Celiae quo-
tantum persolvenda. cap. n. e. 22. cap. Numerus 6. de Decim.

Prædialis decima dicitur, quae de praediorum, aut arborum fructi-
bus, obventionibus molendinorum, locatarum adu, et similibus. Val. in §. 5. ubi supra.

Personales dicitur, quae ex rebus, quas quisque industria, et opera
sua sibi acquisit, persolvunt. cap. ad Appostolica. co. et cap. tu nobis. 16. de decim.

Mixta decima dicitur, quae partim praedialis, partim personalis.

sunt, ut quid ex foetu, lana, lacte perstruunt. cap. porvenit. 5. 26. de decim.

Primitia dicuntur primitia fructus agrorum, & arborum Deo, ut longiori omnium bonorum, vel Deus Ecclesie datus, prout, quam alij eiusdem generis nostris usibus deputant, ut etiam de cons. cap. 2. constat.

Coniugii Regularis dicuntur, qui regulis specialibus proficiunt. & Religiosi vocantur, a religione, cui adstricti sunt; et sunt, & dicuntur tales, qui sub certa, et approbata a Sede Apostolica regula ad tria vota scilicet castitatis, paupertatis & obedientie, se obstrinxerunt. cap. fin. de relig. domib. cap. univ. Reg. tit. in 6.

Monachus dicitur, qui semotus a vita, & moribus secularium, quasi mundo mortuus, soli Deo vivat. can. d. con qui voc. 12. 16. q. 1. et in, qui seorsim extra aliorum fratrum consortio vivit, non sacri Canonici hoc vetant. cap. 2. de statu Monachor. & similibus.

Infidelis qualiter dicitur, quilibet a fide discrepans. arg. leg. Caelicolory. C. de Iudaeis, et Calie.

Infidelis specialiter sumitur pro eo, qui nunquam fide suscepit, ut Iudaeus, Saganus &c. Val. in tit. de venfione infidel. 5. 1. n. 1. in fine.

Votum est aliquid boni operis, et deliberatione libere Deo facta promissio, et animo se obligandi se habeo, qui se obligare potest. Val. in tit. de voto, et voti redemptio. 5. 1. in principio.

Solemne votum est, quod fit publice certis solemnitatibus, prout testibus, aut iuramento adhibitis: vel quantum ad matrimonium post contractum dirimendum, solumne votum dicitur, quod ex Decreto Concilii annexum est suspensioni ordinis sacri, & professione vel expressa, vel tacita Religionis per sedem Apostolicam approbata, dicitur. cap. univ. de voto in 6.

Simplex votum est omne aliud, licet professione religionis non approbata dicitur. Val. in tit. de voto. 5. 2. n. 1. in fine.

Dispensatio voti nihil aliud est, quam nomine Dei absoluta facta remissio obligationis. Val. in tit. de voto. 5. 3. n. 6.

Omnia vero est remissio, et onere substituendi loco prioris alia obligationis, aut suscipiendi. Val. in tit. de voto. 5. 3. n. 6.

Status qualiter dicitur, quodvis vita conditio, in qua homo ad tempus, vel perpetuo stat, & permanet, sicut dicitur status innocentie, legitimus,

uxorij, liberorij, & viduarij. Ita de Jus de Jus. cap. 21. d. 1.
Status fructus sumptus est vita ratio immobilis, per quod aliter
ni obstricti sumus, ut fructus, quando dicitur, ut Gregorius, Heli-
grosus, & Inguarion. Ita de Jus eod. loco.

Jus patronatus est jus presentandi instituendij ad beneficij
vacans. Val. in tit. de Jus patron. d. 1. n. 1.

Presentatio alicuius ad beneficij est persona per Patronum
Episcopo, vel alteri, ad quij institutio pertinet, legitime facta ex tri-
bitio, ut si de beneficij vacante provideat. Val. in tit. de Jus patr. d. 1. n. 1.

Census est annuus redditus, qui ex proventus Ceteris soluit, vel
Superioribus in signis subiectionis, ut Episcopo, aut Summo Pontifici, vel
Inferioribus Clericis. cap. quodam. 22. delect. cap. 13. Canonius. p. 1. de
Jus patr. cap. constitutus. 6. de reliq. domibz.

Eucharistia est sacramentum divinum sub specie panis, & vini, vel
alterius eorum, verij corpus, & sanguis Christi. arg. cap. Marthe. 6. de ce-
lebrat. Missar. d. 1. d. 1. f. 3. cap. 1. & 3.

Baptismus est sacramentum regenerationis per aquam, &
verbo vita Joann. cap. 3. & Pauli ad Ephes. 5.

Immunitas in gre nihil est aliud, quaj vacatio, sicut liber-
tas, vel exemptio a muneribus publicis, quod aliqui sicut immunitas cap.
1. de muner. Edef. in 6. tit. de Jus immunit. & de vacat. muner.

Sponsalia sunt mutuo, & promissio futurarum nuptiarum. cau.
n. strato. 30. q. 5. l. 1. ff. de sponsal.

Sponsalia de presenti nihil aliud sunt, quaj mutuo in
matrimonij consensu, aut nuptiarum tractu quidam, sed non de nupti-
marum. sponsal. 27. l. 2. cap. ex parte. 1. cap. veniens. ff. de sponsal. d. 1.

Matrimonij est viri, & mulieris unio in individuo vita
suetudinis divinus. cap. illud. 11. de presum. instit. de patr. pot. in princ.

Cognatio in gre est omne vinculum, quod vel naturaliter ex dicitur sanguine
ni, vel ex divini dispositione inter aliquos dicitur. Val. in tit. de cogn. sp. d. 1. n. 3.

Spiritualis cognatio est vinculum, ac unio naturalis ex unio-
ne Ceteri inter aliquos ex Baptismo, & Confirmationis collatione, vel recipien-
ti hac sacramenta susceptione, ex quo spiritualis dicitur est. cap. ult. de cogn. sp.
tit. in 6.

Cognatio specialis e proximitas per adoptionem alicuius proveniens, inde appellata, q. prima a legibus civilibus inventa fit. d. i. ed quia iust. de nupt. postea a iure can. cap. un. de cogn. leg. can. ita diligere. 30. q. 3.

Cognatio naturalis, seu sanguinitas e vinculu, seu propinquitas, sive coherentia personarum ex eod. stirpe, seu sanguine propinquo descendente, vel quarum una ab altera vere descendit. Val. in dit. de sang. & affin. d. i. n. 1.

Cognati dicuntur, qui ex eod. sanguine per virilem sexum descendunt. d. 2. iust. de leg. agnat. suc. Et agnatio e horum propinquitas. Val. in eod. loco. n. 3.

Cognati vero, qui ex eod. sanguine per matrem, seu lineam femineam descendunt. dic. d. 2. iust. de leg. agnat. suc. Et horum propinquitas dicitur cognatio specialiter dicta. Val. eod. loco. n. 3.

Linea e ordinata series personarum sanguine iunctarum; que triplex e Ascendentium, Descendentium, que recta dicitur, & Collateralium, que transversa vocatur; in qualibet horum plures sunt gradus. Val. in d. 3. n. 1. dit. de sanguin. & affin.

Gradus cognationis sunt veluti scala, que ita inquadimur, ut a proximo in proximum, id e, in eum, qui quasi ex eo nascitur, transeamus. l. ult. d. 3. gradus. fo. ff. de grad. & affin.

Affinitate vinculu resultans ex unione duorum in una carne per carnalem copulam. Val. in d. 3. dit. de sang. & affin. in princ.

Affines sunt viri, & uxores cognati, ex eod. dicti, q. duobus cognationis inter se diversis per nuptias copulerunt, & altera ad alterius cognationis finem accedit. l. in facti. d. 3. ff. de grad. & affin.

Iustitia publica honestatis e propinquitas quoddam ex sponsalibus, aut matrimonio orta, sicut ex carnali copula sive licita, sive illicita oriatur quoddam affinitas inter virum, & sanguinos uxoris, & e contra ex iudicis, & matrimonio rato tantum, aut invalido inter sponsam, & sanguinos sponsi, & e diverso inchoata quoddam affinitas. l. 3. ff. de grad. & affin. que vocatur Iustitia publica honestatis, aut publica honestas. cap. in. de sponsal. in 6.

Impotentia ad coitum e impossibilitas summam copulam coniugalem, emittendo semen in matrem, quod si dicitur respectu viri, & ex parte

mulieris, ut ita actior est, ut mater fieri non possit, vel sine semine veti-
nere ullo modo nequeat. l. quare. ff. de mulier. 7. ff. de dil. edicto.

Legitimi filij in primis sunt, qui ex legitimo matrimonio
nati sunt, et ex iustis nuptiis procreati. cap. causa. 7. cap. pervenit. ff. qui
filij sunt legitimi.

Secundi sunt legitimi, qui ex parentibus publice
quibus, et solemniter, sed nullis propter aliquod impedimentum latens,
matrimonio iuncti nati sunt, licet postmodum delectet matrimo-
nium nullum. de. cap. pervenit. de cap. cum. 2. qui filij sunt legit.

Tertio nati ex soluto, et soluta nati quos iustis matrimonij
poterat, qui tunc ab initio legitimi fuerunt, per subsequens matrimonij
legitimantur. cap. tanta. et sibi. glof. Abbas. qui filij sunt legit.

Quarto legitimi sunt, nati quibus extra iustas nuptias,
Verum a Summo Pontifice, vel alio Principe legitimantur. l. 12. ff. de na-
tali. et testam.

Quinto tamen sunt legitimi, qui per adoptionem naturam
imitantur in filios electi sunt, quos vi legitimi tamen hi vocant, ut
distinguantur a legitimis naturalibus.

Divortium est dissolutio matrimonij, quod utroque vivente
vivente contingit. glof. in cau. 1. 32. q. 7.

Dotis est pecunia, quae ab uxore, vel ab alio eius no-
mine pro sustinendis oneribus matrimonij, marito datur, remittitur
vel pro oneribus. de. et passim. de. de dote dotij.

Profectitia dote est, quae a patre, vel parente virilis se-
xus profecta est de bonis, vel factu eius. l. 5. in prima. ff. de iur. dot.

Procuratoria dote est, quae a quovis alio, vel ex ipsius mu-
lieris bonis data est. l. 5. si pater. 6. ff. de iur. dot.

Secunda nuptia dicitur vel proxima post primas, vel
tertia, quarta, ac deinceps, quotiescumque iterum, altero vivente, mortuo,
aut propter aliquod impedimentum dirimatur, matrimonio prior didoral-
to nullo, permittitur superstitibus ad vitandum fornicationis periculum. cau.
quomodo cum similibus. 31. q. 1. cap. pen. ult. de secundis nupt.

Defensio alicuius criminis apud Iudicem petenti, vindicatio publica causa, inscriptione interveniente legitime facta delatio. l. fin. c. de accusat.

Defensio est deferre reus criminis alicuius per libellum ad Iudicem cum subscriptione deferentis. Val. in tit. de accusat. §. 1. n. 1.

Inquisitio est alicuius criminis manifesti per Iudicem petenti canonice facta investigatio. l. sequunt. §. 1. de offic. Praef.

Denuntiatio Canonica est alicuius criminis apud Iudicem absque inscriptione legitime facta delatio, potissimum ad emendationem sui. cap. 2. 3. de alijs de accusat.

Denuntiatio Civilis, seu Judicialis est, quae fit per ministros publicos ad hoc constitutos, ut delicta denunciata denuntient. Magistratibus, cony. quae honores prodeant, quatenus in eos fiat inquisitio. l. ea quidem. §. 1. d. 1. singuli. 12. C. de accusat. ad vindictam publicam.

Calumniari est falsum crimen facere, et dolo malo intendere. l. 1. §. 1. ff. ad d. C. Jurpil. Et hunc Calumniator dicit, qui falsum crimina facere, et dolo malo intendit, seu proponit. arg. cap. 2. de calumniator. can. qui non probaverit. §. 1. q. 3.

Perjurari est vera crimina abscondere, et falsa detegere. l. 1. §. 1. ff. ad d. C. Jurpil. Et hunc Perjurator, quasi Variator dicit, id est, qui diversa quae adurat proposita causa sua dicit. l. 1.

Ingravescere est in unum sexus ab accusatione desistere. De l. 1. ff. ad Jurpil. q. accusatione semel instituta non licet eam abolire, quia eorum numero se esse existit, et accusationis memoria abolet. l. 1. si interveniente. 12. ff. ad d. C.

Simonia est fraudulosa voluntas emendi, et vendendi aliquo spiritali, vel spiritali annexo pro temporalibus. arg. cap. ad dyosepolim. 22. de simonia.

Magister dicitur, cui praecipua cura alicuius incumbit. l. cui praecipua. §. 1. ff. de verb. signif. specialiter vero in Iure Canonico sumit pro eo, qui literas docet, seu quolibet disciplinam proferat. arg. l. cui praecipua. ff. de v. signif.

Iudei dicuntur, qui vetera dumtaxat testamentum recipiunt, et illud ad litteram servant, circumcidendo se, et alia legalia ad litteram faciendo; sic dicti, vel a Iuda dux, vel a tribu Iuda, quae nobilitas inter eos erat. Val. in tit. Iudei. §. 1. n. 1.

Saraceni vero, qui etiam Pagani vocantur. cap. quae sit. to. cap. ex speciali. 18. de Iudei. sunt, qui nec vetera, nec nova testamentum recipiunt. dicti a Sara uxore Abrahae. can. Teuarrat. Item dixit Sara. 32. q. 2.

Hereticus dicit proprie ii, qui cum sit baptizatus a unitate Ec-
clesie se dividit, singulariter aliquo, et a fide, ac sensu. Et id manifeste
aliena doctrina eligendo, et persequendo defendendo. can. Heresi. can. qui
in Ecclesia. 22. q. 3.

Schismatici sicut dicunt, qui proprium Episcopum eiecerunt de se-
de Episcopali, sive ab eorum separaverunt, sibi usurpantes Presbiteros illius. can. de
vique, et can. sive debet. 7. q. 1. et can. loquit Dominus. 22. q. 3.

Schismaticus strictissime dicitur ii, qui se dividunt ab unitate
Ecclesie Romanae, et sibi aliam constituunt; nam Schismaticus a schisma, id est, fis-
sura dicitur. di. can. Schisma. 22. q. 1.

Apostata in grece, nihil aliud est quod dicitur, quod latine desertor, seu rebellis,
vel etiam transfuga, ut qui a Principe, vel Duce suo ad hostem transit, seu
fugit, et Apostasia est rebellio, seu desertio, id est, desertio. Unde sicut sumit
Apostata pro eo, qui temerarie recedit a statu fidei, vel obedientie, aut Re-
ligionis, quod semel profusus; et tunc Apostata dicitur, quasi retro stans, sive
absens. can. in offerretis 26. q. 7.

Apostata fidei dicitur ille, qui deserit susceptam se fidei Chris-
tiana, et transit ad Iudaismum, Paganismum, aut Mahometi impietatem, qui por-
tata Apostata, et renegatus vocatur. can. in potest. 2. q. 7.

Apostata Religionis, et ordinis dicitur, qui Monasticam Religionem,
et susceptum ordinem sacrum deserit. can. fin. dist. 50. can. quantumlibet. dist. 50.
can. Deatus. 3. q. 4.

Parricidius dicitur, qui Parentem interfecerit, aut quem sua patria,
quod cuiusque pariter est loco excedit, aut vii attulerunt. Cicero lib. 1. offic. 1. 1. ff. ad
l. Pompeio de parric.

Homicidium in Jure Canonico qualiter sumptus dicitur in tantum hominis oc-
cisio, id est detrahitio, persuasione mala, sive omni iniquo modo nocendi alteri.
Canon. homicidiorum. cum quatuor. segg. de peccat. dist. 1.

Specialiter vero homicidium dicitur occisio hominis, ab homine facta.
Val. in tit. de homicid. 2. l. n. 1. in fin.

Voluntarium homicidium est quod dolo malo, et animo occidendi quoquo
modo admittit, sive aperto Marte, sive per insidias, sive veneficio, sive pharma-
co, sive alio modo. l. 1. ff. ad l. Corn. de Sicar.

Voluntarium dicitur est cum qui, expresse intendit, et vult occidere hominem,
in quo consistit perfecta, et propria ratio homicidii dicitur. l. 1. ff. ad l. Corn.

Voluntarij indirecte e, cu quis exprose n' intendit actus ipse occisionis, sed alius actus, ex quo immediat' et per se, et n' per accidens sequit' mors. cap. ult. de homicid. n. 6.

Homicidium necessarium e, quod quis committit ad necessarium sui defensionem. cap. 2. de homic. q. e' inculpabile si committat' eum moderamine inculpate tutele. cap. significasti. l. d. de homic. l. 3. ff. de Just. et Jur.

Necessarium quoq' homicidium dicit, quod auctoritate legi, vel superioris sui gladij habentis, iussu committit, aut ab eo, qui iussu bellij gerit. can. quid uel. pat. 23. q. 1.

Homicidium casuale e, quod p'cedit occidendi intentioni, et aut necesse se, nec in sua causa sit volens. cap. praesbiterij. 7. cap. de iudic. 13. de homic.

Torneamenta (quae a torquendo dicuntur) sunt inducia quaedam, vel mundus, ac ferus, in quibus milites ex saeculo, vel saeculo oriuntur ad ostensionem virium suarum, et audaciam tenore agendi, et agendi solent. cap. 1. de torneam.

Duellum nunc e aliud, quod duorum bellum, seu bellum, quo a duabus partibus de victoria stantibus dimicant. cap. Monomachia. 2. q. 5. cap. 1. et 2. de purg. vel. tot. tit. de cleric. pugnant. in duello.

Sagittarius e ille, qui saecula, seu sagittas emittit ex arce, seu ballista in quibus maiori, cuius etiam in bello usus fuit: et Ballistarius dicit, qui ballista utitur in quibus minori, hodie que passim inveniunt, et maiori, quae machinae sunt bellicae, de qua etiam J. Sigisius in Poliorceticis, aut machinis bellicis. arg. cap. An de Sagittariis.

Adulterium in iure sumptum e omni copula, quae potestate coniugij non habet. can. nemo blandiat. 3. tolerabilior. 32. q. 1.

Specialiter vero sumptum adulterium dicit alieni thori violatio. can. non machaberis. 32. q. 1. et quasi ad alterius thori accessus. arg. l. proprius. C. ad l. Jul. de adult. et quia in sponsa etiam dimittit, dicit, quod neg matrimonij qualescunq', neque s'p' matrimonij violare permittit. l. si vxor. 13. s. dicit, et 5. si minor. ff. ad l. Jul. de adulter.

Supra stricte sumptum e coitus cum virgine, vel vidua in uxore vitata, ac honeste vivente, extra vir. l. non libera. 5. N. l. supra. 32. ff. ad l. Jul. de adulter. l. non supra. tot. ff. de verb. sign. Dimictissime vero, et proprie capit pro virginis illicita defloratione. can. lex illa. 38. q. 1.

Incestus e sanguineorum, vel affinitum intra gradus iure prohibitos cum eis deubitus: hinc Incestus dicitur, quae sanguineo, vel affinitivo intra gradus

prohibitorum sumunt. can. lex illa. 36. q. 1. can. dimissio. 35. q. 2.

Raptus quae est Mulieris Virginis, seu Viduae, vel nuptae, aut etiam masculini libidinis causa abductio. *Ubi. C. de rapto Virginis. can. de rap- toribus. 36. q. 1. et addit libidinis causa, et in domini iudicandi causa, et redym- di in servitute, ut distinguitur a plagio. Val. in tit. de raptor. 3. l. n. t. in fin.*

Rapina est violenta, et manifesta rei alienae inuito domino detra- ctio. *l. si vendidero. ff. de furtis.*

Reconditarius sunt, qui ad orem malum Celis, vel alia pia loca, aut profana, igne necerunt, qui ultra restitutionem, si in Celis, aut pia loca ipse facto excommunicati, si vero verum profanum eas minuerunt, et publicatione, et de- nunciatione facta ab Ecclesia a Summo Pont. tantum absolvi possunt. *cap. tra- nos. 19. de sent. excomm. Val. in tit. de raptor. et in cond. 3. 3. n. 5.*

Reus est fraudulenta rei alienae intractio, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam ipsius eius, possessionis re. *l. 1. ff. de furtis.*

Receptatio est de loco ad locum amoto, et a latro tangendo, seu tractando animo de fraudandi domini. *arg. l. quare. 38. ff. de iurap. l. vix. 25. ff. de furtis.*

Usura est quae in accipio lucri supra sortem principalis, sive expressa, sive ta- ceta hoc lucri accipitur. *can. soluit. 12. q. 3.*

Usura sumpta pro voluntate inveniendi tractu Usurarius nihil est aliud, quam voluntas accipiendi lucri supra sortem ex vi mutui. *cap. soluit. 10. de iur. i. d. d. cap. 6. mutui date, nihil inde sperantes.*

Usura sumpta proventionem, aut tractu Usurario, nihil est aliud, quam animi pacisci, aut sperare ex tractu incho mutui, et rationi illius lucri ali- quod ultra sortem. *cap. 3. d. d. de iur. i.*

Usura denique sumpta pro Usurario lucri est lucri immediate prove- niens ex mutuo. *cap. tua. 5. cap. praeterea. 7. de iur. i.*

Lucri, ut in Usuris sumit, est acquisitio alicuius rei supra sortem pecunia estimabilis, vel alias indebiti. *cap. 1. in fine. de iur. i.*

Usura mutalis est, quando quis mutuat eo animo, ut lucri ex mutuo accipiat, contra conventionem expressam, vel tacitam de tali mutuo percipiendo. *Val. l. in tit. de iur. 3. 2. n. 1.*

Usura realis est, quando quis mutuat cum pacto expresso, vel tacito de lucri ex mutuo percipiendo. *Val. in loco ut. eod. num.*

Realis alia est formalis, ut in qua inter venit formaliter mutuum cum lucri ex eo, veluti si mutuet Antonio centum, ut centum, et quinque percipiat. *Val. eod. n. 2.*

Virtualis alia, veluti in qua mutuum inter venit virtualiter, et implicite, ut in venditione rei pluri. iusto pretio obdilatam solutionem. *Val. eod. loco. n. 2.*

Juratus manifestus dicit, qui pallo usque exoriet, ita et nulla tergiversatio-
ne loquere queat; et hinc Juratus factus vocat. Val. in 5. d. d. d. d. d. n. 5.

Juratus dicit, qui vel hoc crimine confessus est in iudicio, vel deo per sententiam iudicis condemnatus. cap. fin. de cohas. c. ex. cap.
c. 3. l. 3. et cap. super de verb. sign.

Perfidei veritatis mutatio; et hinc falsus in hile alud,
quod dicitur veritas imitatio; et tamen verus non est. cap. tua nobis. d. d. d. d. d. n. 5.
d. d. d. d. d. n. 5.

Sors legi sunt, qui sub nomine fidei religionis per quosdam
quos sanctorum, seu Apostolorum sortes vocant, divinationis scientiam profitun-
tur, aut quarumque sexigentiarum inspectione futura pronuntiant. can. l. 26. q. 1.

Collusio est inter actum, et verum latius, ac fraudulosa conventio,
qua interuenient delicta aliquando manent impunita. glo. in cap. 3. de
Collat. detegenda.

Puer dicitur, qui intra septennium, et decimum quartum annum est
tas est, si masculus sit; et intra septennium, ac duodecimum, si femina. Val. in tit. de deli.
pueror. d. n. n. l.

Doli capax dicit, qui dum male agit, quid agat intelligit. l. impu-
ber. 23. ff. de furis.

Blasphemus sunt, qui in Deum, Beatos, Virgines, ac sanctos viribus
aliquid ecomunt, probrose Deo tribuendo, quod ei non venit, aut detrahendo, quod ei
venit. cap. 2. de Maliciis.

Furtive ordinis suscipere dicit, qui sine ordinatione, et assensu E-
piscopi, vel sine examine in multitudinem ordinandorum inceptit. can. quando Episco-
pus. dist. 22. can. extra scientia. dist. 22. et ut uno verbo dicit, qui clandestine eum
suscepit. Val. in tit. de eo qui furtive ordinis suscipit.

Relatus, aut subditus excedere nihil aliud est, quod unquam oner-
bus eos premere, transgrediendo limites, seu terminos debitos. Val. in tit. de excess.
Relat. et subdit. d. n. n. l.

Novi opus facere nihil aliud est, quod aut edificare, aut detrahere al-
iquid, pristinae facis operis mutando. l. l. d. opus novum. ff. de nov. oper. nunt. Hinc
quod pro prohibere, sumitur novi operis nuntiare, ne vicinus de novo edificet.

Nuntiatio novi operis est sollemnis prohibitio vicino facta, ne
opere novo edificando pergat, donec de iure edificationis sciteret, aut praeserta sit
cononina satisfactio. Val. in tit. de nov. oper. nunt. d. n. n. l.

Privilegiū ē, q̄ alicui particulari personæ, immunitati, seu corpori, seu lo-
co speciale ac singulari deditur. can. 3. dist. 1. can. Abbate. de Her. Syn.

Purgatio in gre, ē de obiecto cuius criminis n̄ dare potest excusatio. Val.
in dit. de Jur. Canon. d. l. in p̄uo.

Canonica purgatio ē innocentia dicuntur criminis, de quo quis
diffamatus ē, canonicè facta offensio, seu demonstratio. cap. 2. 3. d. de purg. Canon.

Purgatio vulgaris dicitur, quod vel per cadallū, vel per aquam calidam, aut frigidam,
vel per ferrum candens ferebat, aut alia similia. cap. extuorq. 8. de purg. Canon. cap. 2.
de purg. Vulg. sic dicta ē a vulgo, aquam figuratē diabolo inducta fuit.

Iniuria qualit̄ sumpta dicitur, omne id, q̄ n̄ iure fit, indeque
sua appellatione habet. l. 1. ff. de iniurijs.

Specialit̄ sumit̄ triplicit̄, vel pro contumelia, quæ a contum-
nendo dicitur, de qua loquimur in tit. de iniurijs, et damnato dicto. Vel procul-
pa, seu damno, culpa, et n̄ iure dato; ut in tit. ad leg. Aquil. de re promissu-
tate, seu iniustitia, ut quando iudex iniustus, et iniuste iudicat. Et pro
contumelia sumpta duobus fere potissimum modis, Verbis, et Rebus. Verbis, si ma-
nus alicui inferant, ut si quis alij pulset, aut verberet. Verbis vero dupliciter,
ut quando quis ad contumeliam alterius Verba contumeliosa profert, unde et dicitur
in tit. de iniurijs. Secundo litteris, seu scriptura, ut si quis librum
ad infamiam alicuius pertinet, aut carmen famosum, vel historiæ scripserit,
proferat, ediderit, dolose malo fecerit, aut quæ emenda, et emenda reuoca-
verit. l. lex Cornelia. d. si quis librum. ff. de iniurijs, aut n̄ emiserit, legent, nec
consumperit, sed dolose manifestaverit. l. vnic. C. de famos. libel.

Pena vendendo dicta iuxta rationem d. de lingua latina. Et di-
pliciter, quæ quæ ob delictum affert, seu n̄ ad vindictam, seu delictorum, seu correptionem, vel
satisfactio a lege, vel ministro legis imposita. Valens. in tit. de pen. d. l. 1.
Multæ, et alias omittamur, quæ a pena, quæ traduntur a Valens. in
proxime citat. loco. d. 2. c. animadversio pecuniaria, ex arbitrio eius, quæ
dicitur dependens.

Civilis pena dicitur, quæ n̄ tendit ad vindictam publicam, sed ad privati-
ty, immody criminalit̄ in agentis, et q̄ dicitur. arg. l. vnic. C. quando Civil. actio
proiudicet criminali. Quæ vel conventionalis, ut quæ ex conventionem partium,
veluti si quid datur, facty, et n̄ fuerit, imital, et prodest, et tunc, si ut q̄ tradentur,
ut q̄ incidat in penam. cap. institutus. d. de penis.
Vel legalis, ut quæ a lege imponit pro reparatione

damni illati, vel proprii damnationis, aut dampni. Val. loco proxime cit. Dicitur
dicialis alia, quae proprie dicitur, quae a iudice infertur. Valens eod.

Criminalis poena est, quae tendit ad vindictam publicam, et non ad
infligendam est, quoties delictum iterat. cap. t. de poenis. Quae dicitur in perpetuum, et
temporalis; illa, quae quis quodam modo peccat, et de qua unum pro alio puniri non potest, quo
modo intelligit illud, filium non portabit iniquitatem patris. Ista vero, quae per animum
aut mensuram imponitur. Quae subdividi potest in pecuniariam, quae alia multa dicitur,
vel emenda, vel depositio vocatur.

Corporalis alia, quae duplex est, vel quae corpori ipsi infligitur
aut quae versatur circa statum, vel dignitatem personae, ut exortus, infamia.

Spiritualis vero alia, et haec quadruplex, scilicet excommunicatio,
interdictum, suspensio, degradatio, de quibus notat. de sent. excommunic.

Poenae istae dividuntur in personalem, ut quae personam tantum afficit,
ut depositio, suspensio, excommunicatio, incarceration, in Monasterium detractio, ver-
beratio &c. Et in realem, ut quae in rebus personae imponitur, ut missio in po-
ssessionem beneficij, eius privatio, aut honorum dejectionis. Et in mixta, ut quae partem
est realis, et personalem partem, ut interdictum Absolutio Vasalli a fidelitate. Valens in
loco cit. n. 6.

Penitentia inquit sumpta est peccatorum, seu delictorum mutatio, et transformatio:
unde ita accepta dividitur in Bonam, ut quae habet de actu malo, et Malam, quae
de bono; et potest esse sine dolore, ut in Beatis, et in Deo, qui Genes. 6. ait, poenitet
me fecisse hominem. ut in cap. incommutabili. 22. q. 4. Vel cum dolore, ut in peccatore
Iuxta illud August. in cap. poenitentia. 2. dist. 3. de poenit. Vbi inquit, poenitentia est quaedam
dolentis vindicta, puniens in se, quae dolet omisit se.

Penitentia vero sumpta pro Sacramento poenitentiae, de qua sic agit,
Et in cap. quod dicitur. 11. de poenit. et remis. Et pro poena, seu vindicta, sive sponte sus-
cepta, sive a Sacerdote imposta in satisfactionem peccatorum, ut in cap. omnis
utriusque 12. dist. 1. fit. Quae ita accepta alia est publica, et haec duplex, sollemnis,
ut quae imponitur Episcopo ob gravissima crimina publica in capite quatuordecim. Et per-
agendum servatis sollemnitatibus, de quibus in can. poenitentiae. 63. Et canon. in cap.
dist. 50. Quae, ne Ecclesia vilescat auctoritas unica debet esse, sicut unum est baptisma.

Alia publica non sollemnis, ut quae publice contra iurisdictionem sol-
lemnitatem peragenda, in iurisdictionem, cuiusmodi est persequutio, certi habitus delatio, in q

manifesta peccata n̄ sunt ocella correctione purganda cap. 1. de poenit. et
remis. Hæc imponi pot. a Sacerdote, Solemni. Verō nisi ad Ep̄o. de quo
Ocellus Ind. res. 22. cap. 8.

Privata, seu Secreta e, quæ nec Solemni, nec publica e, sed pri-
vatim suscipit, vel imponit, peragitur, quæ etiam pro gravioribus criminibus, sed ocellis
imponit. cap. quædam. de poenit. et remis. quia ocella peccata n̄ sunt pul-
blice punienda. can. si peccaverit. 2. q. 1.

Pœnitentia autem, ut e Sacramentum novæ legis e Sacramentum, q. 2.
truncatione, confessione, et satisfactione succurrentibus peccatorum operatur remissionem. Va-
leus. in tit. de poenit. et remis. §. 1. n. 1.

Materia circa quæ, et remota pœnitentiæ, quæ e peccatum; aut
e originale, quod ab ortu nobis, originem habet in Christo ratione;
aut actualis, q. e factum, dictum, vel deceptum, vel præter legem Dei, aut
cetera. Quod duplex e, aut mortale, ut q. mortis animæ præsentis, ac fut. can.
unus exaltor. dist. 25. aut veniale, ut cui facile venia tribuitur, facile q.
remisio. can. de quotidianis. de poenit. dist. 3. ut peragatur Dominica, per eodem
sing. a pœnitentiæ aqua benedicta. can. apud. de secretis. dist. 3. Hæc actualia
venialia n̄ sunt materia necessaria pœnitentiæ, nec originale.

Materia vero proxima veluti strictio e animi dolor, ac detestatio
de peccato commisso cum proposito n̄ peccandi de cetero. dicitur. res. 12. cap.
3. d. 35. ex eod. et simul sperandi, ac satisfaciendi. Quod in effectibus dividitur
ut quæ e dolor, ac detestatio peccati propter Deum summe dilectum ob eius bonita-
tem supernalem, secreti actoris e gratiam, ac gloriam, et idcirco semper e cum charitate, ac
voto Sacramenti.

Strictio e dolor, ac detestatio peccati sup omnia cum proposito vite
melioris, ac voto Sacramenti, n̄ tantum propter Deum summe dilectum, sed vel
ob gehennam, ac penarum metum, vel ob turpitudinem peccati. Valeus. in loc. cit. §. 3. n. 6.
Desio sacramentalis, de qua hinc loquimur, e peccatorum suorum Sa-
cerdoti proprio ad eorum sacramentalis remissionem obtinendam facta declaratio. cap.
omni. retrinque. de poenit. et remis.

Satisfactio in quæ e reparation quædam, quæ i, qui alterum la-
dit, tantum facit, quantum alteri pro iniuria sibi illata iuste requirit. n. 1.
§. qui satisfacere cogant. l. 1. §. qui satisfacere cogant.

Satisfactio vero specialis sumpta, est pensatio Deo facta pro iniuria ei illata pro peccato cu[m] proposito de cetero n[on] offendendi, et peccandi. Quod alia voluntaria, ut quae quis sponte suscipit; ut dicitur cap. ult. Sacramentalis vero, quae Sacerdos potestatis clavis sibi tradit in solis ad solvendi, sed etiam ad ligandi, ut dicitur ex illo Mathaei. 16. et can. ita Dominus. dist. 10. poenitenti iniungit.

Indulgentia, ut dicitur In tit. de poenit. et remis. est donatio poenae temporalis Deo debita pro peccato remisso, quae ad praesens extra sacramentalis absoluzioni, facta, seu concessa a Praelato Ecclesiae, ex thesauro ipsius. cap. 1. ex co. 12. de poen. et remis.

Indulgentia, dicitur a subilo, seu dubitando delibata, quae significat letitiam immensam, quae ubi nequit exprimi, sed tripudio, et vocem manifestat, et transfertur ad significandi illam gratiam, quae datur plenissima peccatorum remissiones, concessa potestate alicuius Sacerdoti ad hoc selecto absolventi a quibuslibet peccatis, quantumvis enormibus, ut vel ad Episcopum, vel ad Pontificem recurrere non sit opus; id quod similitudinem quadam. Valens. inditit. de poenit. et remis. 3. 26. n. 2.

Censura poenit. est in usu Ecclesiae, et a Canonibus usurpat, est poena spiritualis, et medicinalis praevius primario usualiquarum actionum spiritualium per Ecclesiasticam potestatem ita imposita, ut per eandem ordinari absolvi possit. Suarez de Censuris disp. 1. n. 5.

Excommunicatio magis est Censura Ecclesiastica separans hominem a communione. Valens. In tit. de sent. excommunicati. 3. 1. n. ult.

Excommunicatio maior est Censura Ecclesiastica praevius hominum a communione tam activa, quam passiva sacramentorum, et hominum. cap. 8. 9. et parult. hoc tit. de sent. excomm.

Excommunicatio minor est, quae tantum separatur a participatione passiva sacramentorum. cap. poen. de sent. excomm.

Excommunicatio a iure est, quae infligitur a iure Pontificio, vel Synodo, sive generali, sive particulari. can. nemo 11. q. 3. nulla quae ad eum requiritur praecedens monitio, sed ipse

Canon e, et facit pro monitione. Innocent. in cap. Sacro. 18.
de sent. a. excommunic.

Excommunicatio ab homine e, quod ab homine, et
per mandatum, aut sententiam hominis infort. Et hoc mortuo
sive naturaliter, sive civiliter, aut deposito iudice, qui est tunc
expirat. glos. in cap. a nobis. 28. Vbo. nisi, et ibi Abbas,
et D. D. de sent. a. excommunic.

Excommunicatio etiam alia e lata sententia alia ferenda;
lata sententia dicitur, quod ipso facto incurritur ante denuntiationem, aut
sententiam iudicis; et hoc nunquam incurritur nisi a iure, nisi ab homi-
ne, nisi Vbo ipso facto, vel ipso iure sit excommunicatus. Valens
in §. 2. tit. de sent. excommunic. n. 2.

Excommunicatio ferenda sententia e, quod non incurritur ipso
facto, sed per sententiam iudicis Celsitici; Et hoc, vel sibi Vbo. ex-
communicet sub poena excommunicationis

Alia etiam e excommunicatio iusta, id est legitime lata, et haec dicitur
illa, quae fertur, qui potest, propter quod, et quo modo debet. Illa dicitur
iniusta, id est illegitime lata, qualis e ea, quae fertur, qui non potest, vel fertur
aliter, vel ob aliam, quae debet, et haec duplex e, iniusta valida, ut e ea,
quae iudex legitime fert, in eo, qui meretur excommunicationem, sed ex odio, aut
in iniuria, nec post hanc monitionem, vel alij sibi modo fert. arg. de x. in
cap. 3. tit. de sent. et re iudic. l. in re iudic. ff. de regul. iur. idcirco dicitur, ex-
communicationem etiam iniustam esse ferendam.

Qua e excommunicatio iniusta, nulla, et irrita, et quae
nullo modo tenenda e, ut quae fertur in exemptis, vel sub iurisdictione
non subdactis. cap. cum Capella. cap. quando de privileg. cap. nullus. de parochiis.

Suspensio in quibuslibet aliis, quae prohibet officium, offi-
cium, vel facultatem alicuius. Sic enim sententia per appellationem suspendit dicitur
Valens in §. 3. de sent. a. excommunic. n. 1.

Suspensio vero stricte sumpta, et proprie accipitur in dit. de
sent. a. excommunicationis, e censura Celsitica, quae de iure ob culpam suam
inhibet a iure, vel a iudice exercitium ordinis, officij, vel beneficii sui

Claustici, sive in totu, sive in parte; sive in perpetuum, sive ad tempus.
cap. suorum. supra de privilegiis, iuncto ex glo. infra in cap. 3. de suspensi.
de penis.

Interdictum est censura ecclesiastica prohibens usum quarundam rerum di-
vinarum, ut fidelibus omnium, quatenus talis est. Valens. in tit. de sent. ex.
omnium. §. 21. n. 1. Suarez de censuris disput. 32. sect. 1.

Interdictum personale est, quo sola persona, aut persona tantum
interdicitur. cap. si sententia. de sent. excommunicandi in 6.

Interdictum locale est, quo solus locus interdicitur; ut. v. g. Curia,
Parochia, oppidum, Regnum. Mixtum vero interdictum, quod est locale, et personale
est, aut quo et locus, et persona interdicitur sunt. Valens. in proxime cit. loco. n. 2.

Irregularitas qualis sumit pro impedimento, ratione cuius
homo est incapax illius gradus, vel actionis, qua alij omnibus eoque
ratione oes Censurae Ecclesiasticae, aliaque impedimenta dici possunt
irregularitatis. Valens. in tit. de sent. excommunic. §. 13. in princ.

Irregularitas vero sumit sumpta, et proxima a Censu-
ris dicitur, et inhospitalitas, seu impedimentum Canonum ex se, et na-
tura sua directe, ac primario impediens acceptioem ordinum Ecclesiasti-
corum. Tit. iud. sess. 22. cap. 6. de reform. Sanchez de matr. lib. 8. disp.
32. num. 35. et segg. et Valens. loco cit. n. 1.

Depositio ad degradationem ordinata definiiri
possit, quod sit privatio perpetua clericali munere, hoc ano-
nicis sententia, cum debita solemnitate probata. Valens. in tit. de
sent. excommunic. §. 12. n. 2. ubi dicitur, nota inter depositionem, et
degradationem, et verbalem, et realem depositionem.

Degradatio est perpetua privatio clericali mune-
ris, et privilegij, per canonicam sententiam cum debita solemnitate pro-
bata, adiuncta reali actione, et excoemunia per canones instituta.
Suarez de Censuris disp. 30. sect. 2. n. 7. Valens. loco proximi-
me citat. et eode numero.

Verbi significatio, ut sumit in iure Canonico tit. de
Verbor. significat. ut alia Verbi significationes omitamus, quibus

Significat igitur secunda persona in Divinis, igitur apud Grammaticos tertiam orationis partem; igitur apud Logicos conceptus in intellectu retentus, quo aliquid cogitamus, et quod deinde Vocibus declaramus; igitur a re, sive facto dicitur, Iuxta illud.

Non opus est verbis, creditur rebus ait.

Non aliud significat, quae vox, sive dictionis aliquid significans, sive id est verbum, sive nomen, sive pronomem, sive aliqua alia pars orationis: Et quomodo ista accipienda sunt, sive voce profertur, sive scripto. V. g. quod veniat appellatione Nominis, ut in cap. 1. de Verb. Signif. quod nomine Invenitur, ut in cap. 3. eod. &c.

Regula apud Iur. Iustus est quoddam splendida enati-
onatio, multarum rerum, variorumque Iuris definitarum; ex quo Paulus
Iur. d. m. l. 2. ff. de reg. Iur. ait, regulae est, quae est, verbum enati-
onatio.

Regula autem, ut in tit. Decretal. de reg. Iur. Graece dicit Canon, et dicit id, quod regit, vel normam recte vivendi praebet, vel q. distor-
tu, pravum q. corrigit. can. regula. dist. 3. can. Canon. eod. dist. ex
quo Ius Pontificium dicit Canonum, sive Regulare. Valens. in tit. de
reg. Iur. l. 3. Inc. in pro.

Omnia haec summario Decreta S. Romanae Ecclesiae in
furo submitto, quae si illa approbaverit, apud, quaeque improba-
verit, improbo; Viroque sit in laude, et honore Dei optimi Maxi-
mi, et in membrae Virginis Mariae, eius Matris.

Amis.

181

Faint, illegible handwriting at the top of the page, possibly a header or title.

Several paragraphs of very faint, illegible handwriting in the middle section of the page.

Another block of faint, illegible handwriting, appearing to be a separate section or paragraph.

A final block of faint, illegible handwriting near the bottom of the page.

A small, faint mark or signature at the bottom center of the page.

Et sic testamur quod quodam...

In nomine domini Amen
Quorum Rectoris...

Quia scilicet...

Et sic testamur...

100

In hoc fundam. prat, quod omni iure sumus adstricti ad
Decimarum solutionem, et
quam favorabilis sit hæc mate-
ria.

1. Quam favorabilis sit materia Decimarum, satis se se ostendit, siquidem
n. l. nali mentis decimarum habet Genes. cap. 14. ubi Patriarcha Abraham
hæc dedit Decimas sum. Sacerdoti Melchisedech ex orbis spolijs, quod quing
illis Legibus victis abfuit; de quo meminuit Paulus ad Hebræos cap. 7. ubi
introducitur quantum fuerit hæc, cuius decimas dedit de præcipuis Abraham
Patriarcha; et 28. Genes. votum vocit Deo Jacob, dicens, si fuerit Dominus, et
custodiaverit me in via, cum toris, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi. Ob-
servant ut alios D. Covarr. lib. 1. varar. cap. 1. n. 2. Navarro in manuali
cap. 21. n. 28. et alij relati a Censu collect. ult. p. 1. = Gentiles etiam suis patrij
Dij; Decimas solvereunt, ut Plinius ait lib. 17. nalis histor. cap. 12. dicens, qd
Sacerdotes Thuri Decimas recipiebant delati ex Arabia in honore cuiusq;
falsi Dei, qui vocabat Sabim; et Herodotus lib. 1. Histor. aserit de Rege
Curo, quod in portis Civitatis ludorum Custodis ponsa fuisse, ut nihil milli-
res ex illa extraherent, antequam supra decima soluta fuisset. Ceterum e,
qd in nali lege nulla erat obligao solvendi decimas sub peccato, et si solvel-
bat, vel ex voto, vel ex Julio Must. Abulens. ad cap. 25. Mathæi; sic
solonali pietatis instinctu præparant.

2. Ceterum decimæ in Divina lege, nimirum scripta, fuisse
Dei, ut decimæ solvereunt, et colligit ex Genes. cap. 14. Psal. Exod. 22. Deuter.
12. 14. et 26. Levit. 27. Numer. 18. Regu. lib. 1. cap. 8. Paralip. lib. 2. cap. 31. J-
dra lib. 2. cap. 10. 12. et 13. Tobia cap. 1. Esdras 7. 35. et tandem in l. Evangel-
lica, et quædam cetera præcepta solvendi decimas hoc est iuris Divini, ut
sententia Jos. in cap. 11. de decim. in 6. Abbarin cap. aliquibus de decimis Abast.
Sermon. lib. 5. de sac. immun. cap. 19. Camill. Doxer. in sum. decim. tom. 1.
tit. 19. fil. 20. g. totu. Mathæi 23. Luca. 11. ubi Christus Pharisei dixit. Ve-
vobis scribae Pharisei hypocrite, quia decimatis mentha, Sanchy, Fani-
my, et reliquistis, quæ graviora sunt legi, iudicij, et misericordie, et hæc hæc
portant facere, et illa non omittite. ex cap. 12. de decimis, ubi: cy decimæ n. ab homi-
ne, sed ab ipso Dno sunt instituta. cap. tua. 25. eod. ubi: decimæ institutione
bant. cap. 26. eod. ubi: decimæ, quæ Divinæ signi universalis dominij, ubi
dari præcepit; et ex cap. ult. 16. q. 1. ubi: quod Divini iuris est noscunt. Tridant
sess. 25. cap. 12. de reformat. ubi: cy decimarum solutio debita est Deo

3. Non esse iur. Divini Decimas ex eo patet: nq ad minus quoad
quotq; iura Celestia sunt ex illis Abulensi in cap. 25. Mathæi q. 10. D. Thom.
2. 2. q. 87. art. 1. et sic in lege veteri quoad quædam præcepta vel iudicialia fuit
vel ceremoniale, ut de illo aserit Navarro in manuali cap. 21. n. 8. et de hoc
præcepto Abulens. in l. 1. tit. 1. cap. 5. et facti di. cap. 23. Mathæi; sed cy cetera
vetera Cerimonia, quæ iudicialia præcepta post Christi mortem expresse est

Paulo ad Galatas 3. et ad Hebraeos cap. transfato. de spirit. cap. vñc. de
purif. possant. quaz vii moralia semper remanserunt, cy sunt dy. nalis, q. e
iunnet. 5. sed nalia. inst. de iur. nat. q. ut. ediv. q. 1. 8. - Idem, quia q.
Iur. Div. e. spiritus. tolli nequit cap. ult. ubi, D. D. de iust. 3. dñm decime so-
lutione Directudo atunde cap. in aliquibus. 5. ult. de decim. ibi: velloci spiritus
divine aprata cap. dilecti. eod. q. n. obstantibz capit. 23. Math. di. et Luca 18.
citat. cy loquunt ante Christi morte, in quo tempore lex Moysi achuc du-
rabat. Nec obstant lex. sicuti dicunt a Iur. Div. p. vñc. q. 1. Divino sul-
mit originative, idē, q. in leg. Veteri Iur. Div. exat, a quo trahit origini: et
nō hō cenſu in nro Iur. can. Divino, usurpat cap. nimirō de Iur. Div. ut
suo apert. Hostiens. Bellamusa, Bencarran. et Falij. cap. qualis. 2. de accusat.

2.

Iurisq. Div. et nalis sicut decima, inquantu e. necessaria
Clericorū alimonia; siquid nalis rāo dicat, ut Clerici a populo sustententur
cui deservunt in Divinorū officiorū ministerio, ut fuit lex. Uzuarq. 10. de
reg. Iur. Math. di. et Luc. cap. 10. ubi: Dignus ē mercenarius mercede sua:
et Ap. postol. 1. ad Timotheu. cap. 5. nescitis quomō, qui in Sacramto operantur
quid de Sacramto sunt edunt, et qui altari deservunt, cy altari participant.
cap. 2. 3. Ap. postol. de 1. ad Cor. cap. ex hui. 11. q. 1. Et propt. hoc in cap. 2. 5. ubi a.
de decim. in 6. n. obstant privilegio n. solvendi Decimas Religioſi rēso; spe-
lenda sūt hū q. Episcopu, ut Ceterorū Rectoribz q. ruz alimoniaz relinquere, alioquin
deſtabile eſſet privilegij, et d. Iur. nalis, aut Div. q. derogare n. pot. Pontifex cap.
super eo 2. ubi D. D. de Usur. Et propt. hoc decima quatenus alimonia Cleri-
corū deservit e. in p. d. s. i. b. i. l. i. d. i. l. i. s. e. s. t. 25. cap. 11. Gutierrez lib. 2. canon.
cap. 2. n. 29. D. Valeruela Velazquez tom. 2. fil. 112. n. 5. Ex rāonibz etiā
propt. quas fuerunt decima introducta p. rāz, n. in recognitione Supremi Domi-
ni, q. d. e. in deo, ut iust. in l. veteri, et sequuntur nunc in cap. 1. de decim. in 6.
ubi omnes Canonistae cap. in nobis. 26. cap. cy n. sit. 33. de decim. 2. q. sicut ad
Clericorū alimoniaz et Ideo Numer. cap. 8. dicit: inferte q. decimā in honore
meo, ut sit cūm in domo mea. Et sic Rex Pharaos licet Barbarus famis
tempore dedit Clericis alimoniaz ex honore publici Genes. cap. 2. cap. nulli. 2. q.
1. D. Valeruela Velazquez fil. 33. a. n. 131. propinquus meus d. xmi-
no de reddi. Eccl. cap. 2. n. 8.

5.

tertia rāo, aut quid 3. fuit e. pauperū favor, et ut illo-
rum necessitatibz subveniat Deuter. cap. 15. n. exeb. q. Clerici, equibz dicit, sed ex
eo, q. si superest clericis, et ultra eorū q. ruz alimoniaz pauperibz e. erogandū,
ut ait de h. d. d. q. 2. n. 15. Quid quidq. decima solvi debet ex animalibz q. et
p. ruz q. p. ruz de lana, capro, et fœtibz ut ex 2. lib. Baralipom. cap. 31. ubi,
ubi filij Israel solverunt decimas bobz et ovibz. cap. ad ap. postolico. cap. n. e. de
decim. Clem. 1. eod. ubi cardin. q. 15. l. 13. tit. 20. part. 1. ubi: e. otiosi delos p. ruz
tor delos ganados. Moneta tract. de decim. cap. 2. q. 1. n. 15. Et ideo quatenus
nō ex d. d. d. ruz ruz p. ruz n. h. d. d. Iur. Div. sed p. ruz. Covarr. lib. 1. var. cap. 1. n. 2.
Gutierrez lib. 2. canon. cap. 2. n. 35. quapropt. quo ad quatenus vlt. ut n. solvant nisi 12. 3.
20. 3. vel alij q. 3. p. ruz ruz p. ruz d. d. Carnasco ad l. quos q. ruz. cap. 6. n. 10.

Prosequitur materia.

In hoc fundamentum prax, quod in solutione decimar. atendi-
tur consuetudo.

3.1.

Communi DD. resolutio e, q. in solutione decimarum atendi debet consuetudo saltem
 20. annos. non obstantibus ordinariis iuris regulis. D. Valenzuela Velazquez ff. l. 112. n. 12. tom. 2. cap. fin. de Rarrochis. cap. 1. cap. 2. myh. cap. 18. cap. 26. cap. in
 aliquibus de decimis. l. 3. tit. 20. part. 1. Et ita in Rota fuisse iudicatum refert
 Arvedon in l. 2. n. 2. et in l. 2. n. 3. lib. 1. novae spil. tit. 5. Moneta tract. de
 decim. cap. 6. n. 16. et cap. 5. n. 103. ubi prax non requiritur sicut et est inducta con-
 suetudo 20. annos. Et hoc fortiori, atque efficaci ratione procedit, de qua prax est consuetudo
 immemorialis sicutibus, et patribus Rarrochis: nam prax quae quod consuetudo est legum
 interpres optima l. si de iure praestatione ff. de interrog. action. l. qui interrogat ff.
 de legibus. cap. cy dilectus. de consuet. Consuetudo longissima privilegio est sicut l. hoc in-
 re. §. ductus aqua ff. de aqua quotid. cap. deo simul. §. de offic. ordin. Et si am-
 memor. Consuetudo privilegii licet inducat cap. sextidm ubi glo. ff. 18. q. 2. cap. 1. ubi
 per quibusd. §. praeterea. de verb. signif. Treuer. dicit. 266. n. 2. q. sicut privile-
 gio iura decimas disponenti standum est, cap. ad audiendum. 12. cap. si terra, et ibi
 Abbas. n. 3. cap. ex parte. cap. nuper. de decim. cap. fin. de privileg. l. 2. tit. 20. part. 1.
 ita, et consuetudini legum praescripta, cum solum vix leg. consuetudo habeat l. 1. ff. de
 aqua plus exced. cap. fin. de consuet. et facti iurati l. domini. §. C. de agric. et
 censit. Sed etiam concessio a Principe, et ex certa scientia facta Durgo de
 Bar spil. 15. n. 13. et spil. 16. n. 12. D. Valenzuela Velazquez tom. 2. ff. l. 112. n.
 22. nam quid si consuetudine non est inducendum aut l. C. quae sit longa consuetudo, ex quo
 fortior cap. aut Principis gratia dicitur.

2.

In hoc immemorialis praescriptio, et consuetudo loco tit. et bono
 fidei habet in cap. 1. de praescript. in 6. l. 1. §. fin. l. 2. ff. de aqua plus exced. D. Co-
 varr. in Reg. possessor. 2. p. §. 3. n. 7. et var. resol. cap. 17. n. 5. in tantum, ut haec im-
 memor. prax excludit praetio in strax, quia inducit iuris, et de iure praesump-
 tionem Pelius in cap. cy nobis. n. 7. de praescript. et si de praesumptio non admittit in strax
 praerog. cap. in qui fide. de sponsal. l. ult. C. arbitrium titella Martica lib. 1. de nec-
 4. tit. 2. n. 3. Menochius de praesump. 87. lib. 2. n. 16. Unde si vicini alienius opi-
 di in ea praerog. immemor. ut lana detonsa a suis ovibus pecuniam pro ea solvant,
 et spaxi debet, ut resolvit Rota novissima lib. 3. decis. 381. nec novita, intro-
 ducenda, quod solum praerog. causat discordiam cap. de consuetudine, de consuetudine
 Solozano de iur. Indiar. lib. 1. cap. 2. n. 13. praecipue, cum omni discordiarum materia sit
 reseranda. l. cum pater. §. dulcissimi ff. de leg. 2. atque idem in solutione decimarum, et
 praerog. novita non est introducenda, sed antiqua et usitata praerog. servanda glo. verbo
 decimarum. in cap. 1. de decim. in 6. l. 6. tit. 5. lib. 1. Recopil. ubi Arvedon. l. vnde
 cy D. Covarr. lib. 1. var. cap. 17. n. 8.

Nec quod per tres annos habentes in memoria solvitur in
 lana obesse poterit: quia sicut quis, cui privilegium habet in solvendo dic-
 mas illud per hoc in auctoritate, sed necessarium est, quod per 20. annos. patitur in solvi-
 sit, ut erat in dultu cap. si de vana. cap. accidentibus. de privi. q. 1. in cap.
 cui accessit. verb. 2. venerunt. de statut. et ibi Abb. n. 8. q. 1. de duntaxat
 in statutu in memor. Et ad id, quia cui privilegium est in duntaxat
 sicut in uno in duntaxat actu, sed pluribus, ita multiplici duntaxat tolli de-
 bet arg. cap. 1. de reg. iur. l. nihil tam naturale. 35. de reg. iur. ibi: nihil
 tam naturale est, quod eodem modo quod de solvi, quo coligatur est. Et decima ad
 in duntaxat domus ferenda sunt Numer. cap. 8. cap. decima. 16. q. 7. Cardin. Jus-
 chus lit. D. 20. n. 8. Et ratio in proinde, quia debitor quilibet tenet, q. de-
 bet in creditoris domo deferre, si eius fori sunt hactenus fil. 20. n. 6. volum.
 l. et in hoc quod in quolibet duntaxat, quod tam magis in decimari tollitur,
 quod de se suis ministris solvitur, ut in duntaxat Casus. de decim. cap. 7.
 numero 3.

In hoc fundamentum docet, quod aduertendi sunt tres casus, ut sciamus, an ipsi beneficiati solvere debeant decimas praeiorum ecclesiasticorum, et eis annexorum.

1. In ex bono, et praedictis tit. spirituali affectu pro dote capellani, et aliorum functionum deputatis tenentur ipsi beneficiarij solvere decimas, tres sunt disqui- di casus; quorum 1. est, quando ipsa praedia sunt secularia, et seculari ti- tulo veluti emptionis, hereditatis, vel sibi possident a clericis et q. cura anima- ry habentibus in propria, quae in aliena parrochia, et tunc nemo dubitavit deca- riarum solvendi esse obnoxia; quia praedia p. se illi oneri sunt subiecta, et cu- cy suo onere transire, et accidit, et q. tunc a laico, aut a clerico, vel a d. possident, et q. que titulo seculari possident, sunt affecta onere decimarum, ac si et secularia, Ita s. Thom. 2. 2. q. 87. artic. 2. ad 1. 3. Covarr. lib. 1. var. cap. 1. n. 8. Suarez tom. 1. de relig. lib. 1. cap. 1. n. 13. ubi ait, quod et q. ipsi ad decimas praedialis seculari titulo possesas tenent.

2. Secundus casus est, quando praedia sunt dotalia Cetera Parrochia- ali, ad Parrochi sustentationem in fundatione applicata, nam tunc obnoxia sunt decima- ry solvendi cap. novu. genus. 2. de decim. Rebusus q. 5. n. 6. de decim. Et hoc q. cy ad ipsos pertinet ministrare Sacramenta, et recipere decimas, quibus ministrant, nam subintendunt, ut solvant alteri, cui praedictos, qui recipiat, non est; et in hoc casu est intelligendi fere omnes d. d. Theolog. resoluunt clericos non teneri ad solvendum decimas praediales ex redditibus Cetera, quos recipiunt, aut fundi ad ea spectantibus; aut qui- p. nent redditus beneficij ex cuius fundatione onus est inferendum Cetera; quod tamen accidit ei, qui simul cum Parrocho de decimis pro dote participat. Sed prima in dum- ma tom. 2. tract. de religio. d. 7. ibi: los clérigos, en quanto clérigos, esto es, en q. vion de los diezmos, y de otras cosas, q. se les dan por el ministerio espiritual, y Cetera, no están obligados a pagar los diezmos. Sed haec omnia haec limi- tatione intelligenda, nempe si cap. praedia pro dote Cetera assignata, sunt intra limi- tes ipsius Cetera, alia sicut, ut docet D. Covarr. de lib. 1. var. cap. 1. n. 8. Venf.

3. Tertius casus est, quando praedia sunt assignata pro dote alicuius be- nificij Ecclesiastici, vel Capellani collativi, cui nulla ex fundatione cura animarum hinc, licet casu illis habeat, qui obtinet Capellaniam, in quo dicitur ista sententia aserens non tenere clericos de fundis Cetera, et eorum fructibus, ex quibus vivunt solvere decimas l. 1. tit. 20. part. 2. ibi: es omnes de los clérigos, que dan bien lo deben ellos dar, como los legos de todo lo que fuere suya de aquellas herencias, que han de las iglesias donde sirven. l. 2. tit. 5. lib. 1. recopil. ibi: y de otros bienes, que han, q. no sean de sus iglesias. Frax. Crimmanuel Rodriguez in sum. tom. 1. cap. 87. d. 2. ibi: los clérigos, en quanto clérigos no tienen oblig. de pagar diez- mos de sus rentas Cetera, et hoc casu quo sunt in Parrochia bona, ut ait Gal-

trennes lib. 2. cap. 21. n. 57. canon. q. q. Sic intelligenda cap. dionovige-
mus. 2. de decim. Ultima verba eius solum clericos illos, qui a clericis spiritibus
aliis ministrorum laboribus accipiunt, decimas eis debere intelligenda sunt, dico,
de decimis personalibus, vel bonorum patrimonialibus, vel certis decimis dicitur
gratis, ut tenet. glof. eod. Sicut dicitur. a clericis clericos respiciendo
quod est. De parochia acquiruntur parochia ac laicos obligare ad deci-
mas solvendi, cui adhaeret Barbosa lib. 2. votor. vot. 21. n. 15. d. Covarr.
lib. 1. var. cap. 12. n. 8. Previsto in l. 1. n. 12. tit. 5. lib. 1. novae regis. his
fundamentis: 1. q. a decimis ex officio, et ab aliis solvendi ut cap. ex parte
de decimis. 2. q. ita clericis, sicut laici percipiunt sacramenta in ecclesia pa-
rochiali et propterea eis solvere decimas debent cap. de professione. de de-
cim. 3. q. onus solvendi est appositum rei, et non personae lib. 1. n. cap. 13. honori-
m. m. 6. de decim. Ideo si ad clericos perveniant, transfertur ex suo onere
re. l. traditio. ff. de acq. rer. dom. l. alienatio. ff. de stat. empt. l. debito-
re. C. de distract. pignor.

In hoc fundamento euidenter constat, Pontificem posse
eximere Religiosos a soluone decimarum.

Certum est Pontificem posse privilegiare Religiosos sup decimas n̄ soluendas
 cap. ex parte. t. ubi glos. de decim. l. 22. vbi Gregor. Lopez glos. t. tit. 20. part.
 t. n̄ obstante consuetudine in contrarium: n̄ hoc privilegium valet in p̄d̄ iudicij Ple-
 bani, seu Decani Parrochialis, et si iacet in possessione exigendi decimas, ut
 resolvit Noquerol alleg. 39. n. 27. n̄ eo igitur, quod videri, apparet Romanum
 voluisse p̄d̄ iudicare 3. cui alias decimae debebant de iur. emuni, et
 requirit, q. d. expresse deroget Iuri illius notat D. Valenzuela Velasco tom.
 l. fil. 1. n. 22. et in d̄ iudicij, auctoritate, valere hoc privilegium, ut si bona n̄ p̄vile-
 giata deveniant ad p̄sonam privilegiatam, mutatae p̄sonae mutat qualitas rei,
 et n̄ valet, ita ut privilegio gaudeant cap. t. de iur. p̄s. imo. Boncharax. fil.
 339. n. 8. pro quo est doctrina Card. in cap. p̄en. de decim. n̄ ideo ibi dicit, q.
 cistercienses teneant q̄ solvere de rebz novis acquisitis, q. de h̄m̄ habuerunt
 privilegium, si q. habuerunt, fuit tamen ad bona acquisita, et n̄ ad acqui-
 rendam: Unde Religiosi Societas Jesu aq̄ n̄ fuit p̄vilegiata acquirere bona, et
 habeant hoc privilegium, ad omnes tan acquisitos, quos acquirendos extendit
 Alex. fil. 178. n. 9. volum. 2. ubi allegat cap. 9. circa. de p̄v. cap. ex
 parte de decim. cap. cognovimus. l. 2. q. 2. l. de iur. 23. ff. de iur. urban.
 p̄d̄ior. in quibus afixibus, q. privilegium circa possessiones, terras, aut silia
 datz extenditur ad ea, quae postea acquirunt. Mantica de iur. tit. 6. mem.
 10. ut patet in cap. quia circa. de p̄v. ubi afixitur, q. privilegium de cessu Ceteris,
 ut decimae n̄ solvantur Cypales, extenditur ad possessiones etia postea acquirunt
 dar. et ratio est, n̄ in privilegij realibus potius cas, quos p̄sona respicit D. Valen-
 zuela Velasco fil. 1. n. 31. Et ex ead̄ ratione hoc reale privilegium habet
 locum etia si p̄d̄ata p̄d̄ia per colonos colerent Nota decij. 2. n. 1. et plu-
 ribz adductis a Joanne Gutierrez fil. 5. Solozano de iur. indian. tom.
 2. lib. 3. cap. 21. n. 27.

De fundamentis prae Religiosos habere privilegium non sol-
vendi decimas, nec subsidium.

§. 1. Jacobus a Pignatelli in tom. 8. Sult. canon. in Sult. 8. m. 1.
ait, quod universae religiones, sive illarum Clerici, conventus, et domus, libere
existunt praesentia, et futura, eorumque persona, fructus, redditus, et proventus
bonorum quorumcumque Ecclesiasticorum secularium, et regularium, illis quomodocumque
unitorum, a quibuslibet decimis, capalibus, praedialibus, personalibus, quartis, mediet-
tatibus, et alijs fructuum partibus, subsidijs, etiam charitativis, et alijs ordina-
rijs omnibus, etiam per expeditionem de infidelibus, defensionem patriae, et alias quomo-
dolibet, etiam ad Imperatorum, Regum, Ducum, et aliorum Principum instantias pro
tempore impostis, etiam si in eorum impositione caveatur, quod nulla prodesse exemptio,
cuicunque ad versus illa supraget, absque ulla declaratione de ius facienda, auctho-
ritate Pp. post. Fel. record. Pauli 3. Pij 4. Gregorij 13. et aliorum summorum Pon-
tif. perpetuo libera sunt, et exempta, etiam cum expressa derogatione Statutorum
Innoc. 3. in dicit. quali cap. nuper. de decimis, ut ex eisdem litteris Pp. post. li-
quidum est, etiam Bullae Clem. et Sixti 2. Martini 5. Pauli 3. quod quibus-
dam privilegiis a Sacra Aetate pluries sunt scripta, et diversa forma, sicut ad

¶ Si accedit stimulat obsequia, veli, et consuetudo non solvendi
virtute horum privilegiorum, ut censetur os clausum, ut appropinquat ex illa clausula,
siveque, et sublata, in ipsi appropinquat privilegij, ut dixit post. Leonalis Aetate
in concordantibus decimarum de Lucerna conq. Coeceno V. Februarij 1636. deest
cuiusceps. Sa. la. in ipe. beneficij ee manserunt cap. deest. de reg. iur. in 6. in dicit
enim a iure beneficij sine causa non debet suspensio cap. in dicit. de reg. iur. in 6. pro for-
ty. et ad prop. huiusmodi privilegij deest fuit, dicit, et ad hoc potissimum fuerunt
instituta religioni ut fidei defendant, et propagent, praedicando, legendo, et ser-
monibus audiendis, sacramenta administrando, omnibus charitativis operis exercean-
do gratis, et nullo stipendio recepto, quod omnia sunt Corporum, et Parochiarum
onera, meritoque ipsi Parochis onera non addant, sed imo cum illis omnibus se
subijciant ad decimas illis praestandas exempti fuerunt Religiosi, et in illis
proverunt ac exemptione, et varietate magis conspicunt non videt. Insuper, quod quibus-
dam propter hoc deest ex abroto privent. Contraque prevaleat hoc privilegij,
ut quovis incipiat ee enormis lesio, sive ob id non censetur revocari, ut dicit de ob.
in cap. suggestio. n. 1. et de decimis. in q. praedicti cap. solum dicit in hoc casu fieri
oppositionis, inquam, praeter lesio, non potest praestandi in hoc casu libertas a seculo. Quarta
de relig. tom. 1. lib. 1. cap. 1. n. 6. et ad dignoscendum an privilegia enormiter laedant
modum exhibet cap. 2. ubi a. de decimis. in 6. et quando deest decimarum de ob.
dicit quod dicit, ut eorum dicitur in q. supra dicitur non relinquit, et tunc casus non revocatur

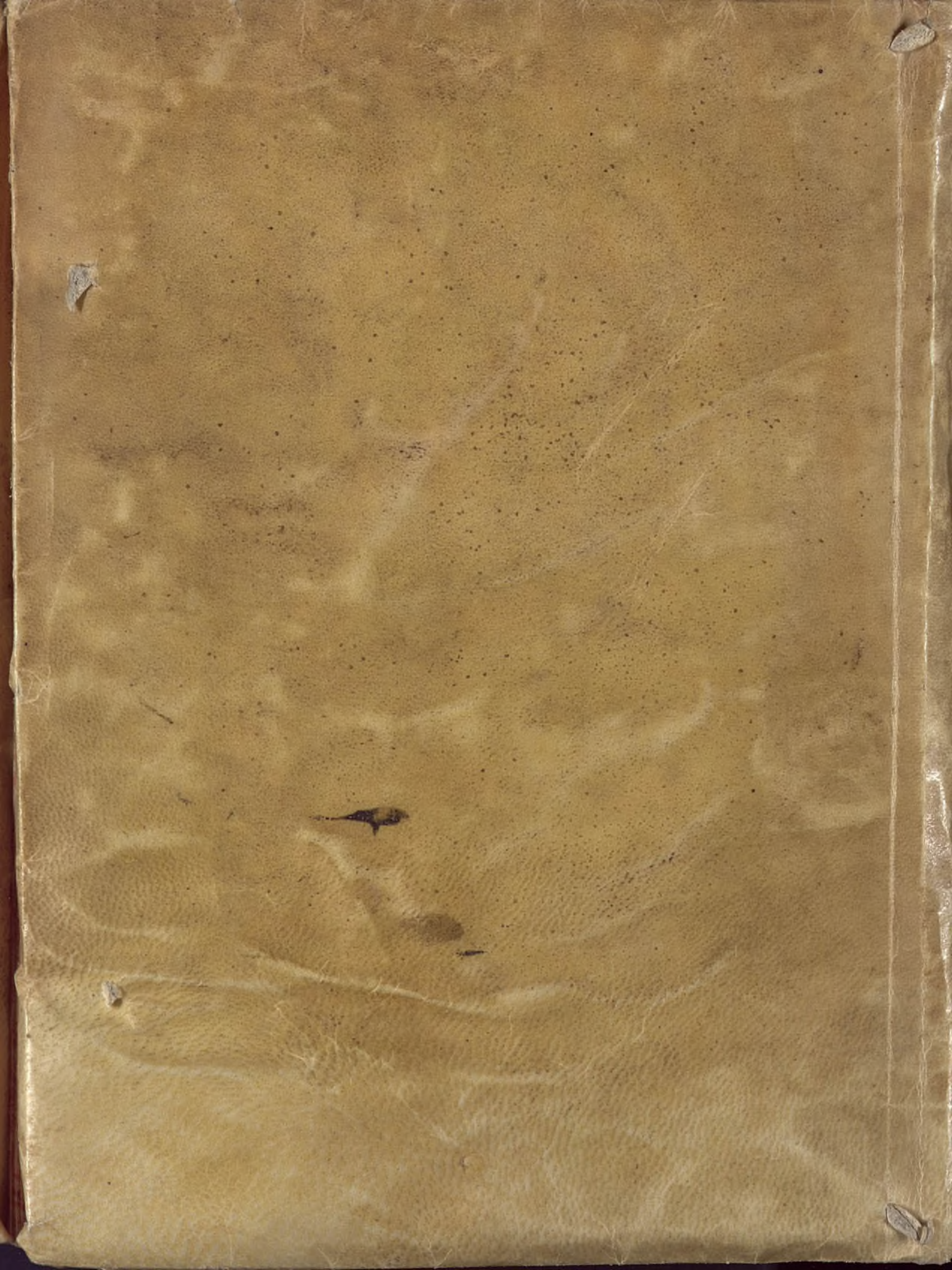
privilegium, sed relinquit Parrochio iuxta sustentatis: ne hic tex. aliter debet
 ut possessor, ne a Alexandri 1. ubi cap. suggestus e. Alex. 3. que dispositio ter-
 vari debet, ut ait Rota in Pamplonensi decimaru[m] relata per Pasquati-
 gy ad Laurentij de Pranguis qq. var. p. 2. q. 72. n. 7. Et faciunt omnia
 tradita q. Barbof. de poffe. Parrochi cap. 23. §. 3. n. 12.

Et hoc fundamentum prout Religiosos esse adstrictos ad solvendas
decimas ex bonis antea a laicis possessis.

26

CAJA
2-30